

**Wynikowy plan realizacji materiału języka polskiego w czteroletnim liceum ogólnokształcącym
na podstawie podręcznika Krzysztofa Mrowcewicza**

Przeszłość i dziś. Literatura – język – kultura. Liceum i technikum. Klasa 1, część 1.

Zakres podstawowy i rozszerzony

Plan realizacji programu języka polskiego odnosi się do podręcznika **Krzysztofa Mrowcewicza *Przeszłość i dziś. Literatura – język – kultura. Liceum i technikum*** – zmodyfikowanego i dostosowanego do programu odpowiadającego nowej podstawie programowej języka polskiego w 4-letnim liceum ogólnokształcącym i 5-letnim technikum. Niniejszy zeszyt obejmuje materiał zawarty w 1 części cyklu i przeznaczony jest do realizacji mniej więcej w pierwszym półroczu. Mniej więcej – gdyż ostateczne rozstrzygnięcia pozostawione są nauczycielowi. Proponowany tu przydział godzin jest jedynie propozycją i ma charakter elastyczny. Nauczyciel może zmniejszyć bądź zwiększyć liczbę godzin przypisanych tu poszczególnym jednostkom tematycznym.

Materiał literacki i kulturowy zogniskowany jest wokół utworów i tradycji kilku epok: starożytności (Grecja i Rzym oraz Biblia) oraz średniowiecza. Zgodnie z zamysłem nowej podstawy programowej kształcenie literacko-kulturowe jest ściśle powiązane z kształceniem językowym, dlatego niewiele jest tematów przeznaczonych wyłącznie na zagadnienia językowe. Z zasady realizowane są one funkcjonalnie, w powiązaniu z analizą dzieł literackich. Umiejętności odbioru (w tym – analizy i interpretacji tekstów literackich) są ściśle związane z tworzeniem wypowiedzi i samokształceniem.

Niniejszy plan ma charakter wynikowy. Wiedza (np. o języku czy z teorii literatury) jest sfunekjonalizowana i przedstawiona w postaci umiejętności opisanych najczęściej za pomocą czasowników operacyjnych. Są wśród nich także takie umiejętności, które wynikają z wymagań zapisanych w podstawie programowej odnoszącej się do ośmioletniej szkoły podstawowej, na odpowiednio wyższym poziomie, wyznaczonym przez wymagania ogólne w III etapie kształcenia oraz przypisane temu etapowi lektury.

Zapisy w pierwszej kolumnie planu wyznaczają tematykę i problematykę lekcji (zgodnie z propozycjami podręcznika) – nie stanowią gotowych, zredagowanych tematów lekcji (choć często mogą nimi być). Plan jest w tym miejscu elastyczny. Jednostki tematyczne („atomy” programowe) przewidziane są na jedną lub więcej godzin lekcyjnych zogniskowanych wokół utworów literackich wskazanych w trzeciej kolumnie. Nauczyciel może realizować dwugodzinną jednostkę tematyczną lub podzielić ją na dwie odrębne lekcje.

Lektury, których zgodnie z podstawą programową nauczyciel nie może pominąć, zapisane są pogrubioną czcionką. Pozostałe wynikają z programu „Przeszłość i dziś” i zgodne są ze spisem lektur i innych tekstów kultury przewidzianych dla szkoły ponadpodstawowej.

Plan opracowany jest na liczbę godzin wynikającą z ramowych planów nauczania związanych z reformą programową. Przyjęto:

- kształcenie w zakresie podstawowym – 4 godz. tygodniowo;
- kształcenie w zakresie rozszerzonym – łącznie 6 godz. tygodniowo (4+2).

[Zgodnie z właściwym rozporządzeniem MEN, język polski należy do tych przedmiotów, które mogą być realizowane w zakresie rozszerzonym od klasy I, równoległe z nauczaniem w zakresie podstawowym. Niniejszy plan przewiduje w klasie pierwszej 2 godziny języka polskiego dodatkowe – na treści poszerzenia.]

Przy założeniu, że efektywna nauka faktycznie trwa 35 tygodni, daje to w klasie pierwszej 140 godzin dla zakresu podstawowego oraz *210 godzin dla zakresu rozszerzonego. Na realizację materiału odpowiadającego I części podręcznika *Przeszłość i dziś* przeznaczono w niniejszym planie odpowiednio: 65 i *100 godzin, pozostawiając pewien margines czasu do dyspozycji nauczyciela.

Zapisy oznaczone gwiazdką odnoszą się do nauczania w zakresie rozszerzonym. Realizacja programu języka polskiego w zakresie rozszerzonym oznacza realizację materiału przeznaczonego dla zakresu podstawowego oraz – dodatkowo – treści poszerzenia.

W planie zamieszczone zostały także dodatkowe propozycje tematów (opatrzone nagłówkiem FAKULTATYWNIE), które nauczyciel może wykorzystać, jeśli uda mu się wygospodarować dodatkowe godziny. Można je uzyskać, np. rezygnując z odrębnych godzin przeznaczonych na wprowadzenia do epok (i przenosząc te treści do lekcji poświęconych dziełom inicjującym epoki). W niniejszym planie zarezerwowano na te wprowadzenia odrębne godziny, by stworzyć uczniom okazję do samodzielnej pracy z materiałami źródłowymi, analizowania dzieł sztuki, przygotowywania referatów i prezentacji na podstawie samodzielnie znalezionych materiałów (czyli obligować młodzież do pracy samokształceniowej), a także zyskać więcej czasu na powtarzanie materiału poznanego w szkole podstawowej i syntezy wiedzy oraz umiejętności.

Tematyka i problematyka lekcji	Liczba godzin	Lektury i inne teksty kultury (teksty podstawowe i konteksty)	Wymagania z zakresu kształcenia literacko-kulturowego i kształcenia językowego		Uwagi o realizacji
			Wymagania na poziom podstawowy Uczeń:	Wymagania dodatkowe na poziom ponadpodstawowy Uczeń:	
STAROŻYTNOŚĆ. GRECJA I RZYM					
Antyk – czyli korzenie naszej kultury. Mityczne początki literatury. Wprowadzenie do starożytności.	2	Przypomnienie niektórych utworów i autorów poznanych w szkole podstawowej, m.in.: – mity greckie – Jan Kochanowski – Ignacy Krasicki – Adam Mickiewicz – Juliusz Słowacki – Henryk Sienkiewicz – Bolesław Prus	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okres klasyczny jako szczyt rozwoju kultury greckiej (literatura, filozofia, sztuka) – wymienia najważniejsze osiągnięcia kultury greckiej i rzymskiej – krótko przedstawia starożytność jako epokę stanowiącą fundament kultury europejskiej – rozumie podstawy periodyzacji literatury (przyporządkowuje wybrane utwory do okresów, np. starożytność, renesans, oświecenie, romantyzm) – rozróżnia gatunki epickie, liryczne i dramatyczne (odwołując się do utworów poznanych w szkole podstawowej) – ogólnie charakteryzuje lirykę grecką, wymienia najważniejsze jej gatunki – wskazuje greckie korzenie współczesnie funkcjonującego słownictwa (na wybranych przykładach, np. <i>litera</i>, <i>literatura</i>, <i>poezja</i>, <i>epos</i>, <i>dramat</i> itp.) – objaśnia znaczenie i źródła nazw: Grecja, Hellada 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia, jak rozwijała się literatura starożytnej Grecji i Rzymu („mityczne” początki, periodyzacja) – wyjaśnia, czym były okres klasyczny kultury greckiej i złoty okres kultury rzymskiej (wskazuje ich główne dokonania) – wyjaśnia antyczną etymologię pojęć: literatura, poezja, epos, dramat, liryka – wymienia ważniejsze gatunki liryczne powstałe w starożytności (np. hymn, tren, elegia, oda) – dostrzega antyczne korzenie rodzajów literackich: epiki i liryki – charakteryzuje ogólnie kulturę rzymską i przedstawia jej najważniejsze osiągnięcia (wykorzystuje posiadane wiadomości z innych przedmiotów) 	

1. Opowieści o bogach i bohaterach – starożytne eposy					
Homer i epos homerycki. Opowieści o bogach i bohaterach.	2+*1	<p>Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)</p> <p>Homer, <i>Odyseja</i> (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY Przykłady sztuki greckiej (np. reprodukcje malowideł na wazach zamieszczone w podręczniku).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – czyta ze zrozumieniem fragmenty <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> (głośno, z właściwą intonacją) – streszcza przebieg wydarzeń przedstawionych w przeczytanych fragmentach – określa tematykę <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i>, wymienia główne wydarzenia i bohaterów – opowiada najważniejsze mity greckie związane z przebiegiem wojny trojańskiej – opowiada wybrane przygody Odyseusza, przedstawia najważniejsze motywy <i>Odysei</i> – interpretuje topos wędrowki (w kontekście eposu Homera) – wskazuje eposy Homera jako początki literatury – krótko wyjaśnia pojęcia: heros, epos starożytny, inwokacja, patos, heksametr – na podstawie fragmentu <i>Iliady</i> wskazuje główne cechy eposu starożytnego: patos, podniosłość stylu, dwupłaszczyznowość świata przedstawionego – określa rolę <i>Inwokacji</i> w utworze – w czytanim fragmencie wskazuje główne cechy stylu homeryckiego: słownictwo charakterystyczne dla stylu podniosłego, porównania homeryckie, stałe epitety – *wyjaśnia, dlaczego heksametr nazywany jest wierszem epickim i jakie jest jego miejsce w literaturze – poprawnie używa w różnych znaczeniach słów: heros, heroizm, heroiczny – omawia dzieła sztuki związane z treścią <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> (np. zamieszczone w podręczniku malowidła na wazach greckich) – *wnioskuje o życiu i wartościach ważnych dla starożytnych Greków na podstawie malowideł na wazach i fragmentów <i>Iliady</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje narratora eposu, wiążąc go z postaciami starożytnych aoidów – wie, kim był Homer; przywołuje legendy związane z jego postacią – szerzej charakteryzuje najważniejszych bohaterów wojny trojańskiej, rozpoznając w nich ideał starogreckiego wojownika – wskazuje związek starożytnej eschatologii z motywami decyzji i czynów bohaterów – wskazuje przykłady toposów obecnych w dziełach Homera (np. topos wędrowki) – na podstawie fragmentu <i>Iliady</i> charakteryzuje narratora eposu – *w mitach związanych z wojną trojańską wskazuje echa wydarzeń historycznych – samodzielnie znajduje informacje o badaniach archeologicznych związanych z czasami Homera i okresem „heroicznym” starożytnej Grecji – *określa cechy epickiego wiersza homeryckiego (np. brak rymów, regularne rozłożenie akcentów, heksametr) – *wie, że poezja grecka (i rzymska) związana była ze zjawiskiem iloczasu – *buduje kilkudzaniową wypowiedź utrzymaną w stylu podniosłym – na podstawie ilustracji zamieszczonych w podręczniku wskazuje związki sztuki starogreckiej z eposem Homera – w różnych źródłach znajduje informacje na temat sztuki greckiej, selekcjonuje je i przetwarza – wyjaśnia pojęcia: naśladownictwo (mimesis), sztuka naśladowcza (mimetyczna) – *określa, jak starożytni pojmowali sztukę i jaką rolę przypisywali artyście 	<p>Dodatkową godzinę można przeznaczyć na opowiadanie losów Odyseusza lub prezentację Achilleusa i Hektora itp. Będzie to zarazem okazją do zbadania uczniowskich umiejętności opowiadania i wygłaszania tekstów własnych.</p>

<p>Cechy starożytnego herosa.</p> <p>Ideał etyczny i estetyczny.</p>	<p>1+*1</p>	<p>Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)</p> <p>Homer, <i>Odyseja</i> (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY M. Ossowska, <i>Starogrecki ideał rycerski</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia cechy herosa greckiego (np. na przykładzie Achillesa) – interpretuje fragment przedstawiający pojedynek Achillesa z Hektorem – w tekście wskazuje tzw. stałe epitety i *objaśnia ich znaczenie – przedstawia starogreckie wierzenia związane ze śmiercią i wyjaśnia związek postępowania bohaterów ze starożytną eschatologią – interpretuje fragment przedstawiający Odyseusza w jaskini Kiklopa – charakteryzuje na jego podstawie cechy bohatera – na podstawie czytanych fragmentów <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> wskazuje wartości i cechy ludzkie ważne dla starożytnych – *dostrzega różnice ideałów reprezentowanych przez Achillesa i Odyseusza oraz ich związek z historią starożytnej Grecji – czyta ze zrozumieniem tekst Ossowskiej – na podstawie <i>Iliady</i> i tekstu Ossowskiej charakteryzuje starogrecki ideał rycerza-herosa (jako harmonijne połączenie cech moralnych i fizycznych: piękna ciała i duszy) – wyjaśnia terminy: etyczny, estetyczny 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postępowanie herosów i bogów opisane w <i>Iliadzie</i> (w kontekście epoki oraz ze współczesnego punktu widzenia) – *wyjaśnia pojęcie <i>kalós kagathós</i> – podaje przykłady bohaterów <i>Iliady</i> świadczące o greckim umiłowaniu piękna (Helena) – na podstawie tekstu Ossowskiej wnioskuje o greckim ideale urody męskiej – podaje przykłady ujednociania (w życiu i w sztuce, a także w kulturze masowej) kryteriów etycznych i estetycznych – *wskazuje przykłady łączenia i rozdzielania kategorii etycznych i estetycznych w kulturze europejskiej (Quasimodo, Piękna i Bestia itp.) – buduje dłuższą wypowiedź na temat wartości ideałów starożytnych dla współczesnego człowieka; uzasadnia swoje sądy, odwołując się do różnych tekstów kultury – *wyjaśnia, dlaczego eposy Homera można uważać za obraz narodzin moralności 	
<p><i>Eneida</i>, czyli rzymska <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i>.</p>	<p>*1</p>	<p>*Wergiliusz, <i>Eneida</i> fragmenty, np. <i>Inwokacja, Eneasza w Podziemi</i></p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY Przykłady malarstwa i rzeźby z różnych epok nawiązujących do motywów z <i>Eneidy</i> (np. <i>Grupa Laokoona, Ucieczka Eneasza z Troi, Eneasza i Dydona</i> itp.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe informacje o Wergiliuszu i jego utworach – przedstawia treść i literackie cechy <i>Eneidy</i> jako starożytnego eposu – *wskazuje rangę i ideowe znaczenie <i>Eneidy</i> w kulturze starożytnego Rzymu – prezentuje postać i losy Eneasza – *dostrzega powiązania wędrówki Eneasza i losów Odyseusza – *interpretuje czytane fragmenty <i>Eneidy</i>, odnajdując w nich echa wierzeń starożytnych Rzymian i istotnych dla nich wartości – wyjaśnia pojęcia mecenas, mecenat, złoty wiek itp. – *charakteryzuje przedstawioną w <i>Eneidzie</i> krainę zmarłych (do której trafił Eneasza) 	<ul style="list-style-type: none"> – *poznane cechy eposu starożytnego odnajduje we fragmencie <i>Eneidy</i> (np. obecność inwokacji i jej funkcję; dwupłaszczyznowość świata przedstawionego) – *na podstawie porównania <i>Eneidy</i> z <i>Odyseją</i> i <i>Iliadą</i> określa, na czym polegała ciągłość tradycji świata antycznego – porównuje funkcje inwokacji w poznanych eposach starożytnych – *wskazuje rangę i ideowe znaczenie <i>Eneidy</i> w kulturze europejskiej; odnosi się do dzieł sztuki nawiązujących do <i>Eneidy</i> – *wyjaśnia znaczenie kilku klasycznych cytatów z <i>Eneidy</i> – *wskazuje środki artystyczne i językowe, za pomocą których Wergiliusz charakteryzuje krainę zmarłych 	

2. Mit i literatura					
Mity genezyjskie – czyli opowieści o Początku.	1+1F	<p>Greckie mity genezyjskie w opracowaniu Jana Parandowskiego</p> <p>J. Parandowski, <i>Mitologia, część I Grecja</i></p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY K. Kerenyi, <i>Mitologia Greków</i> (fragment <i>Prometeusz</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza i opowiada główne greckie mity genezyjskie – wyjaśnia, na przykładach, czym jest mit – *definiuje mit, wymieniając jego cechy – wymienia podstawowe rodzaje mitów (kosmogoniczne, teogoniczne, antropogenetyczne, heroiczne itp.), podając przykłady – przedstawia, jak według mitologii greckiej powstał świat, bogowie, ludzie – przedstawia „genealogię” bogów greckich – streszcza (opowiada) wybrane mity – wskazuje najważniejszych bogów greckich, określa ich „specjalizacje” i cechy – określa, w czym bogowie greccy byli podobni do ludzi, a czym się od nich różnili – wskazuje greckie korzenie kultury starożytnego Rzymu – odnosząc się do mitologii starożytnych, wyjaśnia pojęcia sacrum i profanum oraz topos i *archetyp – na przykładach uzasadnia, że mity można odczytywać na różne sposoby – na wybranych przykładach wskazuje różne płaszczyzny interpretacji mitu (np. dosłowną, religijną, symboliczno-filozoficzną, światopoglądową itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia funkcje mitów (w kulturach starożytnych i *współcześnie) – *przedstawia współczesne koncepcje interpretacji mitów – podaje różnice między wizją stworzenia świata znaną z mitów greckich oraz z biblijnej Księgi Genesis (przypomnienie wiadomości ze szkoły podstawowej) – definiuje i szerzej wyjaśnia pojęcia: topos, *archetyp, sacrum i profanum – analizuje i *porównuje różne ujęcia starożytnych mitów genezyjskich w sztuce (na wybranych przykładach) – *wskazuje specyfikę kultury rzymskiej (w odniesieniu do greckiej) 	Lekcja może mieć charakter konkursowy – uczniowie mają okazję popisać się znajomością mitów, a także umiejętnością pięknego ich opowiadania. Można też wykorzystać zagadki i gry dydaktyczne, które nauczycielowi pozwolą zorientować się w znajomości tematyki mitów przez uczniów.

<p>Bogowie i herosi. W świecie mitów greckich.</p>	<p>2+1F +*1</p>	<p>J. Parandowski, <i>Mitologia, część I Grecja</i></p> <p>Mity greckie w opracowaniu Jana Parandowskiego – znane ze szkoły podstawowej, fragmenty zamieszczone w podręczniku i inne, np.: Orfeusza, Prometeusza, Tezeusza i toposie labiryntu, Narcyzie, Syzyfie itp.</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY Z. Kubiak, <i>Brewiarz Europejczyka</i> (fragment: <i>Eleuzis</i>); przykłady dzieł sztuki nawiązujących do mitów greckich (z podręcznika i inne)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza (opowiada) wybrane mity greckie (na podstawie <i>Mitologii</i> Parandowskiego) – przedstawia postacie bogów i herosów, wskazując ich symbolikę – na podstawie poznanych mitów wskazuje archetypy i toposy ważne dla kultury europejskiej (np. topos labiryntu, wędrowki, Arkadii, archetyp władcy, zdobywcy, wojownika, matki itp.) – uzasadnia, dlaczego każdy Europejczyk powinien znać mity greckie – określa ważne dla starożytnych wartości, które wpisane są w opowieści mityczne – *układa własną opowieść o strukturze mitu – wyjaśnia pochodzące z mitów greckich związki frazeologiczne utrwalone w języku polskim – wskazuje rzeczowniki, które pierwotnie funkcjonowały jako nazwy własne, a potem stały się nazwami pospolitymi (np. chaos, labirynt, narcyz, adonis, nestor, arkadia) – czyta ze zrozumieniem fragment eseju Kubiaka; znajduje w nim potrzebne informacje, przetwarza je i wykorzystuje w tekście własnym 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje poznane mity, analizując ich warstwę symboliczną – interpretuje mitologię grecką jako jedno z podstawowych źródeł kultury europejskiej – przedstawia funkcjonowanie motywów mitologicznych ważnych dla kultury europejskiej (na wybranych przykładach) – wskazuje różne płaszczyzny, na których można odczytywać mity – wyjaśnia pojęcia: prometeizm, prometejski – wyjaśnia w sposób syntetyczny, na czym polega kulturotwórcza funkcja mitów greckich – podaje przykłady współczesnych opracowań mitów (innych niż Parandowskiego) – czyta ze zrozumieniem teksty informacyjne; znajduje w nim informacje potrzebne do interpretacji poznawanych mitów – analizuje strukturę tekstu Z. Kubiaka; odczytuje jego sens, argumentację i sposób prowadzenia wywodu – wskazuje obecność motywów antycznych w znanych utworach literackich i filmowych 	<p>Lekcja jest okazją do przypomnienia uczniom znanych z wcześniejszych etapów nauki mitów greckich (motywów i postaci mitologicznych), ale także powinna prowadzić do pogłębionego ich odczytania.</p>
--	---------------------	--	---	---	---

<p>Jak zbudowany jest język. Powtarzamy i porządkujemy wiadomości o języku.</p>	<p>1</p>	<p>Informacje i ćwiczenia z podręcznika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia język jako uporządkowaną całość (wymienia jednostki i podsystemy języka) – wyjaśnia, czym jest gramatyka, wymienia jej działy – opisuje zdanie jako podstawową jednostkę wyrażania myśli – przedstawia i rozpoznaje w tekście typy i rodzaje zdań (oznajmujące, pytające i rozkazujące, pojedyncze i złożone, złożone podrzędnie, współrzędnie i wielokrotnie itp.) – rozpoznaje różnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych – wyjaśnia, czym jest leksem 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia język jako strukturę o budowie hierarchicznej (porządkuje jednostki i podsystemy) 	
3. Miłośnicy mądrości i mówcy					
<p>Miłośnicy mądrości – wielcy filozofowie świata starożytnego.</p> <p>Antyczne szkoły filozoficzne.</p>	<p>1 + *1</p>	<p>Informacje o filozofii antycznej z podręcznika. *Teksty i informacje samodzielnie znalezione przez uczniów.</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY Malarstwo: Rafaël, <i>Szkola ateńska</i>, J.L. David, <i>Śmierć Sokratesa</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co jest przedmiotem filozofii i jakie są główne dyscypliny filozoficzne – stawia podstawowe pytania filozoficzne – wyjaśnia, kim byli: Tales z Miletu, Pitagoras, Heraklit, Sokrates, Platon, Arystoteles, Diogenes, Zenon z Kitium, Epikur, Seneka i Marek Aureliusz – redaguje noty biograficzne omawianych filozofów greckich, krótko charakteryzuje najważniejsze założenia ich filozofii (na podstawie podręcznika) – określa cele, jakie stawiała przed sobą filozofia człowieka – *wie, kim byli sofiści – prezentuje główne szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu, wskazując ich najważniejsze poglądy (na podstawie podręcznika) – *wygłasza krótkie referaty, wykorzystując wiadomości – z podręcznika i innych źródeł – w swoich wypowiedziach poprawnie używa terminów: platonicy, idealizm platoński, stoicy, epikurejczycy, *sofiści, cynicy, sceptycy (oraz wyrazów pokrewnych) – korzysta ze słowników i leksykonów – interpretuje obrazy Rafaëla i Davida, wykorzystując posiadane informacje na temat przedstawionych na nich filozofów 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej przedstawia szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu, zwłaszcza stoicką i epikurejską – *na przykładzie Sokratesa, Platona i stoików ukazuje różne sposoby pojmowania filozofii – *wskazuje zbieżne i przeciwstawne poglądy różnych szkół filozoficznych starożytnej Grecji – przytacza znane sentencje starożytnych filozofów (*także samodzielnie znalezione w różnych źródłach) – *zna wybrane anegdoty związane z postaciami starożytnych filozofów – *wyjaśnia, dlaczego uważa się, iż filozofię człowieka zapoczątkowali sofiści – określa znaczenie dialogu (dyskusji) w dochodzeniu do wiedzy i prawdy – dostrzega i *prezentuje problemy filozoficzne związane z wybranymi nurtami filozofii antycznej oraz innych filozofów – znajduje potrzebne informacje w samodzielnie znalezionych źródłach; korzysta z zasobów bibliotecznych – zarówno z tradycyjnego księgozbioru, jak i zapisów elektronicznych 	<p>W klasach realizujących język polski w zakresie rozszerzonym uczniowie mogą wyjść poza wiedzę z podręcznika, przywołać wiadomości zdobyte na historii lub znalezione w innych źródłach (realizując w ten sposób wymagania z zakresu samokształcenia).</p>

Sokrates, Platon i demokracja ateńska.	1*	<p>*Platon, Państwo (fragmenty)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – *szerzej przedstawia postacie Sokratesa i Platona; charakteryzuje dokładniej ich poglądy filozoficzne oraz stosunek do demokracji ateńskiej – *wyjaśnia, na czym polegała metoda nauczania Sokratesa – *ogólnie charakteryzuje spuściznę Platona – *interpretuje czytane fragmenty <i>Państwa</i> jako wyraz rozczarowania demokracją ateńską i wykład poglądów na ustrój idealny – *przedstawia motyw jaskini platońskiej jako sposób zobrazowania poglądów na idee 	<ul style="list-style-type: none"> – *interpretuje znaczenie dialogu jako formy gatunkowej, w której filozof przedstawił swoje poglądy – *wskazuje artystyczne cechy dialogu (jako gatunku literackiego) 	
Retoryka i mistrzowie starożytnej wymowy.	1+*1	<p>*Arystoteles, Retoryka (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY P. Wilczek, <i>Renesans retoryki</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym była i jest retoryka – przedstawia historyczne źródła narodzin sztuki retorycznej; wyjaśnia, czym starożytna retoryka różniła się od filozofii – przedstawia rangę mówcy w starożytnej kulturze – czyta ze zrozumieniem fragmenty <i>Retoryki</i> Arystotelesa; wskazuje zawarte w nich tezy i argumenty – *przedstawia dylematy Arystotelesa związane ze sztuką retoryczną i rangą mówcy – *wymienia działy klasycznej retoryki (inwencja, kompozycja, stylistyka, pamięć, akcja) oraz podstawowe zasady sztuki retorycznej – wie, jaka powinna być kompozycja mowy (zgodna z zasadami antycznymi) – wskazuje ważniejsze typy argumentów; rozróżnia argumenty merytoryczne i niemerytoryczne – rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych – czyta ze zrozumieniem fragment literatury naukowej – wykorzystuje informacje znalezione w tekście naukowym, wyjaśniając, na czym polega współczesny renesans retoryki 	<ul style="list-style-type: none"> – *szerzej objaśnia zasady sztuki retorycznej, podając przykłady – *wymienia starożytnych mistrzów sztuki retorycznej (Demostenes, Ciceron, Aleksander Macedoński), podaje podstawowe informacje na ich temat – nazywa niektóre rodzaje argumentów pozamerytorycznych (np. odwołujące się „do kija”, litości, niewiedzy, autorytetu, <i>ad personam</i>) – na podstawie fragmentu literatury naukowej przedstawia różne definicje retoryki – *wymienia różnice między retoryką oratorską a retoryką opisową – analizuje strukturę tekstu naukowego, rozpoznając go jako fragment podręcznika (wskazuje charakterystyczne środki językowe) 	

<p>Dzięki czemu możemy się porozumieć? Język jako system znaków.</p>	<p>1</p>	<p>Informacje i ćwiczenia z podręcznika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest znak językowy – wyjaśnia, co to znaczy, że język jest systemem znaków – wymienia różne typy znaków i podaje ich przykłady – określa funkcje różnych typów znaków w tekście – omawia relacje między znakiem a rzeczywistością – rozpoznaje znaki naturalne i konwencjonalne w otaczającej rzeczywistości; odczytuje je – *analizuje różnice między znakami naturalnymi a konwencjonalnymi – odczytuje wybrane dzieła sztuki (np. malarstwa), rozpoznając w nich symbole i omawiając ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje język jako system znaków – *analizuje związki między treścią a formą w znakach językowych – podaje przykłady znaków, które można interpretować na różne sposoby 	
--	----------	--	---	---	--

4. W greckim teatrze: tragedia i komedia					
Obraz ludzkiego losu, czyli tragizm w dramacie antycznym.	2+1F	<p>Sofokles, <i>Antyгона</i></p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>*Arystoteles, <i>Poetyka</i> (fragm.)</p> <p>H.D.F. Kitto, <i>Problemy z „Antygoną”</i> (fragm.)</p> <p>Wybitne realizacje tragedii antycznych na scenie lub na ekranie (wskazane obejrzenie jednej z nich)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje własne odczucia i refleksje związane z lekturą dramatu – określa problematykę utworu – prezentuje bohaterów – przedstawia przebieg wydarzeń ukazanych w tragedii (streszcza utwór) – wyjaśnia, na czym polega tragizm sytuacji- bohaterów – analizuje <i>Antygonę</i>, wskazując argumenty skonfliktowanych bohaterów – wskazuje motywy decyzji bohaterów, wypowiada swoje oceny i opinie na temat etycznej strony ich wyborów – zabiera głos w klasowej dyskusji stanowiącej rodzaj sądu literackiego nad bohaterami – tworzy samodzielne wypowiedzi argumentacyjne – zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie – w swoich wypowiedziach poprawnie używa określeń: wina tragiczna (hamartia), konflikt tragiczny, wybór tragiczny, ironia tragiczna – określa, jaką rolę w antycznej wizji ludzkiego losu odgrywało fatum (Mojry, przeznaczenie) – swoimi słowami wyjaśnia, na czym polegała antyczna koncepcja tragizmu, – interpretuje szczegółowo fragmenty tragedii – czyta ze zrozumieniem fragmenty <i>*Poetyki</i> Arystotelesa oraz literatury naukowej; znajduje potrzebne informacje i wykorzystuje je w wypowiedziach własnych – wyjaśnia, jak Arystoteles pojmował tragedię, jakie cechy i wartości jej przypisywał – wyjaśnia pojęcie katharsis, odnosząc je do czytanych dramatów – w czytanej treści informacyjnej wyróżnia argumenty i kluczowe pojęcia – pisze wypracowanie zawierające przemyślenia i wnioski z dyskusji 	<ul style="list-style-type: none"> – określa wartości, których bronią bohaterowie tragedii – odwołując się do różnych utworów, wyjaśnia, na czym polegał konflikt tragiczny oraz wina tragiczna (hamartia) – przedstawia budowę tragedii antycznej na przykładzie poznanych dramatów; – wyjaśnia, dlaczego <i>Antygonę</i> można uznać za wzorcową tragedię antyczną (odnosi się do budowy dzieła, konstrukcji bohaterów, sposobu przedstawienia konfliktu wartości) – aktywnie uczestniczy w debacie klasowej, przestrzegając zasad kultury dyskusji – analizuje strukturę tekstu informacyjnego: odczytuje jego sens, określa sposób prowadzenia wywodu, wskazuje argumenty – komponuje dłuższą pracę pisemną (w przemyślanej formie dostosowanej do tematu), w której uzasadnia swoje stanowisko w sprawie wyborów podjętych przez bohaterów 	<p>Jedna z lekcji może być przeprowadzona metodą dramy lub mieć charakter „sądu nad bohaterem” – tak aby uczniowie mogli skoncentrować się nad określeniem sytuacji postaci literackich, ich przeżyć, motywów decyzji – oraz zaprezentować własne sądy i odczucia na ich temat.</p>

*Tragizm ludzkiego losu ukazany w sztuce.	*1	*E. Bryll, <i>Rekonstrukcja chóru Sofoklesowego</i>	<ul style="list-style-type: none"> – *wyjaśnia, jak należy rozumieć tytuł wiersza – *tworzy hipotezy interpretacyjne, odwołując się do tragedii, do których nawiązuje utwór – *wyjaśnia, na czym, zdaniem współczesnego poety, polega tragizm ludzkiego losu – *określa rolę chóru w starożytnym dramacie i wnioskuje, dlaczego poeta nawiązał do niej w wierszu 	<ul style="list-style-type: none"> – *dostrzega wartości stylistyczne środków językowych (zwł. słownikowych i frazeologicznych) w wierszu współczesnym – *porównuje antyczne i współczesne rozumienie tragizmu ludzkiego losu – *odczytuje wiersz z właściwą intonacją – *rozpoznaje zastosowaną w wierszu stylizację i określa jej funkcję 	
Budowa tragedii antycznej.	1+1F	Sofokles, <i>Antygona</i> PROPONOWANE KONTEKSTY H.D.F. Kitto, <i>Problemy z „Antygoną”</i> (fragmenty)	<ul style="list-style-type: none"> – przypisuje utwór do właściwego rodzaju literackiego (dramatu) i uzasadnia, wskazując jego charakterystyczne elementy – wyjaśnia pojęcia: mimesis, katharsis – podaje synonimy wyrazów: tragiczny, dramatyczny i wyrazy do nich bliskoznaczne – głośno i wyraziście czyta fragmenty dramatu – przedstawia budowę tragedii antycznej: <ul style="list-style-type: none"> • określa rolę chóru • wyjaśnia, na czym polegały trzy jedności • wymienia inne zasady rządzące budową tragedii antycznej (np. niepokazywanie scen drastycznych, maksimum trzech aktorów na scenie itp.) – czyta ze zrozumieniem tekst informacyjny; znajduje w nim wiadomości potrzebne do interpretacji tragedii – *przygotowuje referat na temat tragedii antycznej; korzysta z literatury naukowej i/lub popularnonaukowej – sporządza bibliografię wykorzystanych źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> – rozważa, czy któreś ze współczesnych spektakli teatralnych lub obrazów filmowych wywołują u widza przeżycie <i>katharsis</i> – *na podstawie czytanych fragmentów <i>Poetyki</i> przedstawia poglądy Arystotelesa na istotę tragiczności, sposoby wyboru bohatera i charakter akcji tragicznej – wspólnie z koleżankami i kolegami przygotowuje inscenizację fragmentu dramatu – w związku z inscenizacją (fragmentu) dramatu poznaje podstawowe elementy warsztatu reżysera teatralnego – opisując budowę tragedii, używa określeń: epejsodion, stasimon, prolog, parodos, eksodos, epilogos, katastrofa itp. – swoimi słowami wyjaśnia wymienione pojęcia – czyta tekst naukowy w celu pogłębienia interpretacji tragedii antycznej i losu jej bohaterów 	Analiza budowy tragedii na podstawie <i>Antyfony</i> . Uczniowie odwołują się do tekstu, cytują, przywołują wydarzenia, sytuacje i wypowiedzi bohaterów.

<p><i>Chmury</i> Arystofanesa – jako przykład starogreckiej komedii.</p>	<p>*2</p>	<p>*Arystofanes, <i>Chmury</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – *streszcza utwór – *przedstawia tematykę i problematykę dzieła – *przedstawia i charakteryzuje bohaterów, interpretując rolę imion znaczących – *na podstawie <i>Chmur</i> przedstawia budowę starogreckiej komedii, wskazując cechy odróżniające ją od tragedii – *wyjaśnia, kim byli sofisci i na czym polegała erystyka – *wyjaśnia, o jaką sprawę toczy się spór w scenie Agonu; wypisuje argumenty stron – *podaje podstawowe rodzaje argumentów wyróżniane przez starożytnych; odnajduje niektóre z nich w sporze Fejdippidesa i Strepsjadesa – *określa moralną kwalifikację stron sporu i wskazuje artystyczne sposoby, jakimi autor ją zasygnalizował widzom – *interpretuje komedię jako opis słabości Aten i panującego w nich upadku obyczajów – *wyjaśnia, czym była ironia retoryczna (na przykładach) 	<ul style="list-style-type: none"> – *podaje informacje o postaci autora (Arystofanesa) oraz okolicznościach powstania utworu – *charakteryzuje sposób ukazania w utworze postaci Sokratesa i wnioskuje, dlaczego autor tak go przedstawił – *wyjaśnia pojęcia agon, parabaza – *w scenie Agonu rozpoznaje elementy erystyczne – *porównuje sposób przedstawienia Sokratesa przez Arystofanesa i przez Platona; wykorzystuje w tym celu informacje zawarte w podręczniku – *objaśnia termin <i>logos</i>, podając jego różne znaczenia i odnosząc do greckiej koncepcji człowieka; odnajduje ślady etymologii greckiej we współczesnym słownictwie 	
--	-----------	---	---	--	--

Geneza teatru starogreckiego.	1	Materiały informacyjne i ilustracje z podręcznika. Sztuka grecka okresu klasycznego; porządki architektoniczne; Praksyteles, <i>Hermes z małym Dionizosem</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę dramatu antycznego, wywodząc ją od świąt ku czci Dionizosa – posługując się rysunkiem (zdjęciem), opowiada o wyglądzie i funkcji amfiteatru greckiego oraz zasadach gry aktorów – prezentuje najważniejszych twórców dramatu greckiego (Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes) i ich główne dzieła – przygotowuje i przedstawia w klasie prezentację multimedialną (np. w programie PowerPoint) na temat historii dramatu greckiego, teatru w Atenach w okresie klasycznym, agonów teatralnych itp. – korzysta z literatury naukowej, sporządza bibliografię wykorzystanych źródeł – wyjaśnia, jak starożytni Grecy rozumieli piękno – wykorzystując wskazówki z podręcznika, opisuje rzeźbę Praksytelesa – na podstawie wskazanych zabytków (rzeźby, budowle) przedstawia główne cechy sztuki greckiej okresu klasycznego – gromadzi wywodzące się od nazw greckich słownictwo związane z teatrem i tragedią – określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej 	<ul style="list-style-type: none"> – posługując się samodzielnie znalezionymi materiałami, wygłasza referat na temat genezy i znaczenia teatru w starożytnej Grecji – we fragmentach rozpraw naukowych z zakresu historii kultury znajduje informacje o genezie i rozwoju teatru w starożytnej Grecji – szuka literatury przydatnej do opracowania zagadnienia; samodzielnie zbiera i selekcjonuje przydatne informacje z encyklopedii, leksykonów, internetu itp. – wskazuje cechy greckiego klasycyzmu na przykładzie rzeźby Praksytelesa – wyjaśnia, jak starożytni Grecy rozumieli naśladowanie rzeczywistości – wskazuje ślady starożytności (nazwy własne, nazwy pospolite, frazeologizmy) zachowane we współczesnym języku 	W klasach humanistycznych wskazane jest zachęcenie uczniów do przygotowania referatu lub prezentacji na temat genezy dramatu greckiego – na podstawie podanych i samodzielnie znalezionych materiałów źródłowych.
-------------------------------	---	---	---	---	---

5. Horacy *i liryka starożytna					
Horacy *na tle liryki starożytnej.	1+*1	<p>*Informacje z podręcznika o poetach starożytnych: Tyrteuszu, Safonie, Anakreonie, Symonidesie, Teokrycie, Wergiliuszu, Owidiuszu.</p> <p>Horacy, Wybudowałem pomnik</p>	<ul style="list-style-type: none"> – *krótko przedstawia postacie najważniejszych poetów starożytności – charakteryzuje lirykę jako rodzaj literacki, wskazując jej podstawowe wyznaczniki – podaje przykłady różnych gatunków lirycznych – *wyjaśnia pierwotne znaczenie pojęcia „liryka” – wyjaśnia terminy: poezja tyrtejska, elegia, *strofa saficka, hymn, epigramat, epitafium, anakreontyk, wiersz biesiadny, erotyk, sielanka (idylla, *bukolika) – *szerzej wyjaśnia, czym jest topos Arkadii i jakie jest jego pochodzenie – czyta ze zrozumieniem wiersz Horacego; określa jego tematykę i problematykę – wyjaśnia, co jest powodem dumy artysty – wyjaśnia, o jakim pomniku pisze Horacy w swej pieśni – dostrzega autobiograficzny charakter utworu – dostrzega i komentuje toposy <i>exegi monumentum i non omnis moriar</i>; określa ich funkcje w wierszu 	<ul style="list-style-type: none"> – *wskazuje grecką etymologię niektórych słów występujących w języku polskim, np.: liryka, strofa saficka, poezja tyrtejska, idylla, bukolika itp. – podaje przykłady znanych sobie utworów (z różnych epok), które można określić mianem tyrtejskich – *określa miejsce liryki wśród innych rodzajów literackich (epiki i dramatu) w literaturze starożytnej – *na podstawie pieśni <i>Wybudowałem pomnik</i> określa, jaka była w starożytności klasycznej pozycja artysty 	

Poezja Horacego, czyli arkadia w cieniu śmierci.	1	Horacy, Do Leukonoe, Do Deliusza, PROPONOWANE KONTEKSTY J. Krókowski, [Horacjańska refleksja nad życiem]	<ul style="list-style-type: none"> – czyta ze zrozumieniem pieśni Horacego (głośno, wyraziście, z właściwą intonacją) – określa tematykę czytanych utworów – swoimi słowami przedstawia filozoficzną problematykę czytanych wierszy; wskazuje elementy stoicyzmu i epikureizmu – wskazuje toposy ważne dla twórczości Horacego (arkadia, śmierć, przemijanie) i określa ich funkcje – rozważa, na czym polegają uniwersalne wartości utworów Horacego – charakteryzuje budowę czytanych utworów, wyjaśniając, na czym polega jej klasyczny charakter – *charakteryzuje pieśń jako gatunek poezji starożytnej – czyta ze zrozumieniem teksty naukowe na temat poezji Horacego – wyjaśnia znaczenie i źródło pojęć: mecenas, mecenat 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postawę artystyczną określaną mianem klasycyzmu – *krótko streszcza poglądy Horacego na sztukę – *podaje informacje biograficzne jako kontekst postawy stoickiej i epikurejskiej odzwierciedlonej w pieśniach Horacego – odwołując się do czytanych utworów, wyjaśnia istotę horacjańskiej refleksji nad przemijaniem – *cytuje niektóre słynne horacjańskie sentencje i wyjaśnia ich znaczenie – *wykorzystuje znajomość kontekstu filozoficznego: interpretuje pojęcia cnoty i złotego środka oraz ich znaczenie dla filozofii zawartej w pieśniach Horacego 	
Dialogi z tradycją w poezji współczesnej.	1	Z. Herbert, Historia Minotaura S. Grochowiak, Do Licy	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela interpretuje utwór Herberta – w czytanej tekście wskazuje obecność toposu antycznego; wyjaśnia jego znaczenie – w wierszu Grochowiaka dostrzega topos miłości i śmierci – określa jego funkcję – dostrzega żywotność motywów antycznych (na przykładzie czytanych utworów) – rozpoznaje znaczenia uniwersalne niesione przez motywy antyczne obecne w czytanych wierszach – pisze rozprawkę na temat znaczenia mitów dla kultury europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie interpretuje czytane utwory; uzasadnia swoje koncepcje ich odczytania – wyjaśnia na konkretnych przykładach, na czym polega reinterpretacja mitów w poezji Herberta – odczytuje wiersz Grochowiaka jako dialog z poezją Horacego – wskazuje zastosowane w wierszach środki artystyczne i określa ich funkcje – wyjaśnia, dlaczego* archetypy, mity i toposy greckie (śródziemnomorskie) można nazwać wspólnym językiem kultury europejskiej 	W klasach realizujących zakres podstawowy można omówić dwa utwory (Herberta i Grochowiaka) – lub tylko jeden, za to w sposób szczególnie pogłębiony, przywołując złożoną symbolikę mitów.

Razem na starożytność: ok. 20 godz. (kształcenie w zakresie podstawowym) + ok. *10 godz. (kształcenie w zakresie rozszerzonym), tzn. około 5 tygodni nauki.

STAROŻYTNOŚĆ. ŚWIAT BIBLII

1. Dzieło stworzenia

<p>Biblia – księga nad księgami.</p>	<p>1+1F +*1</p>	<p>Biblia – wiadomości ogólne</p> <p>Przypomnienie fragmentów poznanych w szkole podstawowej, np.</p> <p>z Księgi Rodzaju: [Stworzenie świata i człowieka], przypowieści</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Motywy biblijne w dziełach sztuki, np.: Michał Anioł, freski z Kaplicy Sykstyńskiej, P. Bruegel, <i>Wieża Babel</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe wiadomości na temat Biblii (pochodzenie, budowa, Stary i Nowy Testament, księgi biblijne, gatunki biblijne, języki Biblii, Pięcioksiąg Mojżeszowy, rozdziały i wersety) – wymienia najważniejsze księgi Starego Testamentu, postaci bohaterów biblijnych (np. Kain i Abel, Abraham, Izaak i Jakub, Noe, Salomon i Dawid, postaci proroków itp.) oraz motywy (np. wieża Babel, potop, zniszczenie Sodomy i Gomory itp.) – przedstawia treść Nowego Testamentu, wymieniając jego główne części (Ewangelie, Dzieje apostołskie, Listy apostołskie, Apokalipsa św. Jana) – wyjaśnia, na czym polega religijna i kulturowa rola Biblii – zna zasadę numerowania ksiąg, rozdziałów i wersetów Biblii – wymienia sposoby odczytywania Biblii (jako księgi świętej, jako dzieła zawierającego sens moralny, jako tekstu kultury) – poprawnie używa pojęć: politeizm, monoteizm – *podaje najważniejsze przekłady Pisma Świętego – *uzasadnia, że Pismo Święte stanowiło i stanowi ważny autorytet moralny oraz skarbnicę kultury europejskiej – podaje przykłady biblizmów funkcjonujących we współczesnej polszczyźnie, poprawnie ich używa w wypowiedziach własnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje powiązania Biblii z historią Izraela – wyjaśnia pochodzenie i znaczenie etymologiczne nazwy Biblia – szerzej przedstawia znane postaci i motywy biblijne; przypisuje je do właściwych ksiąg, opowiada związane z nimi historie – wskazuje znane toposy i *archetypy biblijne (np. raj, potop, wędrówka) – podaje przykłady tekstów reprezentujących najważniejsze gatunki biblijne – przedstawia Biblię jako księgę świętą chrześcijaństwa i judaizmu – podaje przykłady odczytania fragmentów biblijnych na poziomie dosłownym (literalnym) i parabolicznym – wymienia najważniejsze przekłady Biblii – podaje przykładowe przejawy funkcjonowania tradycji biblijnej w literaturze i sztuce różnych epok – rozpoznaje motywy biblijne w malarstwie – *przycząca niektóre słynne cytaty biblijne – *szerzej objaśnia znaczenie i pochodzenie biblizmów funkcjonujących we współczesnym języku; wiąże je z właściwymi fragmentami Biblii – podaje sentencje i przysłowia oraz *znane cytaty wywodzące się z Biblii 	<p>Lekcja jest okazją do przypomnienia tekstów biblijnych poznanych w szkole podstawowej. Do przypomnienia postaci i motywów biblijnych można wykorzystać malarstwo (np. album <i>Biblia w malarstwie</i>) – identyfikacja przedstawionych na obrazach historii i ksiąg może mieć charakter klasowego konkursu.</p>
--------------------------------------	---------------------	--	--	---	---

Dzieło stworzenia.	2+*1	<p>Fragmety z Księgi Rodzaju: [Stworzenie świata i człowieka], [Grzech pierworodny i wygnanie z raju]</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Motywy biblijne w dziełach sztuki, np.: Michał Anioł, freski z Kaplicy Sykstyńskiej, Masaccio, <i>Wygnanie z raju</i></p> <p>A. Świderkówna, <i>Hymn o początku</i> (fragmenty)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – relacjonuje (streszcza) biblijny opis stworzenia świata i człowieka oraz wygnanie pierwszych rodziców z raju – odczytuje biblijny opis stworzenia świata jako hymn na cześć Wszchemogącego; porównuje go z mitologiczną kosmogonią – wskazuje i nazywa środki stylistyczne wykorzystane w opisie stworzenia świata i określa ich funkcje – określa miejsce człowieka w dziele stworzenia i przedstawia przyczyny jego upadku – wskazuje i odczytuje symbole zawarte w opowieści o grzechu (wykorzystuje słownik symboli) – interpretuje topos człowieka wędrowca (w kontekście Księgi Genesis) – wyjaśnia znaczenie nazwy Księgi Genesis i jej polskich odpowiedników – *interpretuje sposoby ukazania motywów biblijnych w malarstwie i dziełach innych sztuk różnych wieków – czyta ze zrozumieniem eseistyczny tekst popularnonaukowy; wykorzystuje zawarte w nim informacje do interpretacji opowieści biblijnej – odczytuje sens tekstu A. Świderkówny, główną myśl, argumenty i sposób prowadzenia wywodu – na podstawie tekstu A. Świderkówny wyjaśnia, jak Księga Genesis interpretuje godność człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia (na podstawie znanych fragmentów Księgi Rodzaju) hebrajskie wyobrażenie świata – rozpoznaje i porównuje literackie formy gatunkowe, w jakich przedstawione są opowieści o stworzeniu świata i losach ludzi (np. hymn, opowieść, monolog itp.) – opisuje cechy Boga ukazanego w Księdze Rodzaju – przedstawia relację między człowiekiem a Bogiem (w świetle czytanych fragmentów) – *porównuje sposoby ukazania tych samych motywów biblijnych w różnych dziełach sztuki (<i>Wygnanie z raju</i> – Masaccio i Michała Anioła) – czyta tekst A. Świderkówny ze zrozumieniem (na poziomie znaczeń, struktury i komunikacji) – *analizuje strukturę tekstu A. Świderkówny: odczytuje zawarte w nim sensory, określa sposób prowadzenia wywodu 	
--------------------	------	--	--	--	--

2. Bóg i człowiek					
Księga Hioba, czyli opowieść o wielkim cierpieniu.	2+*1	<p>Księga Hioba (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY G. de La Tour, <i>Hiob</i></p> <p>Ks. J. Sadzik [<i>Przeżycie Hioba</i>]</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada (streszcza) historię Hioba – podejmuje próby samodzielnego odczytania sensów czytanej opowieści – formułuje własne sądy i opinie, uzasadnia je – tworzy samodzielne wypowiedzi argumentacyjne (stawia tezę i dobiera argumenty, odwołując się do czytanych tekstów) – rozpoznaje cechy gatunkowe fragmentów Księgi Hioba (np. opowiadanie, lamentacja, dialog); znajduje w tekście sentencje – opisuje styl biblijny, wskazując charakterystyczne jego cechy i typowe środki stylistyczne – czyta ze zrozumieniem tekst informacyjny; wykorzystuje zawarte w nim informacje do interpretacji opowieści biblijnej – analizuje strukturę tekstu informacyjnego: odczytuje jego sens, określa funkcje cytatów i zastosowanych środków stylistycznych – ujmuje własne refleksje na temat cierpienia i wiary oraz związanych z nimi tekstów w wypowiedzi pisemnej – interpretuje sposób ukazania Hioba na obrazie de La Toura; odczytuje sensy wyrażone środkami malarskimi 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje sens opowieści o cierpieniu Hioba (wskazuje różne płaszczyzny interpretacyjne) – przedstawia historyczne tło historii Hioba – przedstawia Hioba jako postać symboliczną, archetyp cierpienia – rozpoznaje w historii Hioba cechy przypowieści – wyjaśnia, na czym polega obrazowość stylu biblijnego – odnajduje w biblijnej historii Hioba wpływ tradycji judaistycznej (eschatologii Starego Testamentu) – komentuje biblijne rozumienie cierpienia (i jego znaczenie w dziele odkupienia) – porównuje przedstawione w różnych utworach obrazy bohaterów, których dotknęło cierpienie (np. Hiob, Prometeusz, król Edyp), odwołując się do znanych fragmentów <i>Biblii</i> – czyta tekst ks. Sadzika ze zrozumieniem (na poziomie znaczeń, struktury i komunikacji) – ujmuje swoje sądy i przemyślenia w dłuższej wypowiedzi pisemnej o przemyślanej formie – dokonuje analizy i interpretacji dzieła malarskiego przedstawiającego motyw biblijny 	
		<p>A. Kamieńska, <i>Powrót Hioba</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – w wierszu poetki współczesnej odnajduje nawiązania do historii Hioba (wskazuje kontekst biblijny) – *stawia pytania egzystencjalne i filozoficzne związane z wierszem – *wskazuje w wierszu paradoksy i określa ich funkcję – *wyjaśnia, na czym polega reinterpretacja opowieści biblijnej w wierszach Kamieńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia własną propozycję odczytania wiersza i uzasadnia ją – *interpretuje wiersz współczesny w kontekście biblijnym, historycznym, egzystencjalnym – *przedstawia uniwersalny sens wątków biblijnych wykorzystanych w poezji współczesnej 	

Pesymizm Koheleta.	1	Księga Koheleta (fragменты)	<ul style="list-style-type: none"> – czyta fragmenty Księgi Koheleta, wskazując ich sensy dosłowne i symboliczne – wyjaśnia znaczenie nazwy Kohelet (Eklezjastes) – wyjaśnia, w czym tkwią źródła pesymizmu Koheleta – omawia stosunek człowieka do Boga w świetle Księgi Koheleta – określa, jaki obraz mądrości wyłania się z Księgi Koheleta – wskazuje charakterystyczne cechy stylu i główne środki stylistyczne języka Księgi Koheleta (np. paralelizmy składniowe); określa ich funkcje – znajduje w czytanych fragmentach sentencje i aforyzmy; interpretuje ich sensy 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje czytane fragmenty Koheleta Koheleta, określa funkcję opisu natury – porównuje pesymistyczny wymiar Księgi Koheleta z Księgą Hioba – wyjaśnia, dlaczego Kohelet utożsamia się z królem Salomonem (i dlaczego autorstwo Księgi Koheleta przypisywano królowi Salomonowi) – swoje przemyślenia na temat mądrości Koheleta ujmuje w formie pracy pisemnej 	
Modlitwa wieków.	2+*1	Księga Psalmów Psalm 6, Psalm 144, inne wybrane psalmy w różnych tłumaczeniach	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakim gatunkiem jest psalm biblijny – podaje podstawowe wiadomości o Księdze Psalmów (m.in. na temat jej autorstwa) – wymienia podstawowe rodzaje psalmów – rozpoznaje rodzaj wskazanego psalmu – interpretuje psalmy biblijne jako uniwersalną opowieść o relacjach między człowiekiem a Bogiem – określa obraz Boga przedstawiony w psalmach, przywołując tworzące go środki językowe (np. porównania, epitety, symbole) – *dostrzega wpływ tradycji judaistycznej na obraz Boga ukazany w psalmach i innych księgach Starego Testamentu – odwołując się do wybranych fragmentów, wskazuje symboliczność języka psalmów – podaje najważniejsze przekłady psalmów na język polski 	<ul style="list-style-type: none"> – komentuje styl psalmów jako najdoskonalszy wzór tekstu modlitewnego – charakteryzuje język psalmów – wskazuje w psalmach obrazy i motywy symboliczne oraz je interpretuje – *odwołując się do znanych psalmów, określa biblijne rozumienie wiary (wiera w Boga a zaufanie Bogu) – wnioskuję, dlaczego Księga Psalmów jest najczęściej tłumaczoną księgą biblijną – *wskazuje, jak w języku psalmów wyrażają się relacje między podmiotem mówiącym (człowiekiem) i adresatem (Bogiem) – charakteryzuje psalm jako ponadczasowy gatunek literacki 	

<p>Ponadczasowe obrazy miłości.</p>	<p>1+*1</p>	<p>Pieśń nad pieśniami (fragменты)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie (znana ze szkoły podstawowej)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – czyta fragmenty Pieśni nad pieśniami głośno, z właściwą intonacją – przedstawia ich temat, charakteryzuje uczestników dialogu – w czytanych fragmentach wskazuje cechy pieśni miłosnej – odczytuje religijny sens miłosnego dialogu – wskazuje charakterystyczne obrazy i symbole, odczytuje ich symboliczny sens (korzysta ze słowników i leksykonów) – rozpoznaje środki stylistyczne użyte w każdym z tekstów, określa ich funkcje – określa, jaki obraz miłości wyłania się z Biblii (porównuje jej obraz w Starym i Nowym Testamencie) – wypowiada się na temat czytanych fragmentów i zawartych w nich myśli; formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych – *przedstawia różne koncepcje miłości obecne w kulturze europejskiej, odwołując się do znanych sobie utworów literackich i filmów; konfrontuje je z biblijnym obrazem miłości 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje Pieśń nad pieśniami jako poemat miłosny o charakterze symbolicznym – określa uczucia wyrażane przez kochanków, przywołując wyrażające je środki stylistyczne – wyjaśnia, dlaczego Pieśń nad pieśniami znalazła się wśród tekstów religijnych – *przedstawia biblijny i ewangeliczny obraz miłości jako jeden z fundamentów duchowej jedności Europy – zabiera głos w dyskusji na temat: Co jest ważniejsze w życiu człowieka i w życiu społeczeństwa – miłość czy mądrość? – swoje refleksje na powyższy temat ujmuje w formie uporządkowanej wypowiedzi pisemnej – wskazuje występujące w omawianych tekstach środki stylistyczne (porównania, powtórzenia, metafory itp.) i określa ich funkcje – *podając przykłady różnych fragmentów Biblii, przedstawia jej różnorodność gatunkową i stylistyczną 	<p>Lekcja jest okazją do przypomnienia ważnego tekstu biblijnego poznanego w szkole podstawowej. Teraz można go skonfrontować z innymi fragmentami Biblii, pokazującymi różne wymiary miłości, o złożonej symbolice. Hymn św. Pawła jest najpełniejszym, syntetycznym ujęciem miłości, zawierającym w sobie wszelkie inne, „cząstkowe” jej rodzaje.</p>
-------------------------------------	-------------	---	---	---	---

Przypowieści biblijne.	2+1F	<p>Wybrane przypowieści biblijne z Nowego Testamentu, np.</p> <ul style="list-style-type: none"> - o miłosiernym Samarytaninie, - o synu marnotrawnym, - o kąciku, o siewcy - o pannach mądrych i głupich <p>(w tym: przypomnienie przypowieści poznanych w szkole podstawowej)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo, np. Rembrandt, <i>Powrót syna marnotrawnego</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - streszcza (opowiada) wskazane przypowieści - interpretuje przedstawione przypowieści, odczytując ich warstwę symboliczną - przedstawia przypowieść (parabolę) jako gatunek literacki - przedstawia cechy przypowieści biblijnych - we wskazanych fragmentach odnajduje charakterystyczne cechy stylu biblijnego (paralelne konstrukcje składniowe, rozpoczynanie zdań od spójników, podział na wersety, przestawny szyk zdania, charakterystyczne słownictwo itd.) - przedstawia zasady, na których opiera się chrześcijaństwo, i ich miejsce w tradycji kultury europejskiej - wypowiadając się na temat czytanych tekstów, formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, komentarze 	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w klasowym konkursie na piękne opowiadanie (przypowieści) - wyjaśnia, na czym polega uniwersalny sens przypowieści biblijnych - przedstawia przypowieść (parabolę) jako gatunek biblijny - podaje przykłady znanych sobie utworów parabolicznych (np. <i>Mały księżę</i>) - wnioskuje, dlaczego Chrystus przedstawił swoją naukę za pomocą przypowieści i do kogo były one kierowane - charakteryzuje chrześcijaństwo jako podstawę kulturowej jedności Europy - wskazuje motywy z przypowieści biblijnych w malarstwie, interpretuje sposób ich ujęcia - tworzy spójne wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym 	
<i>Zaprawdę, powiadam wam...</i> Styl biblijny.	1	Informacje i ćwiczenia z podręcznika.	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji - wyjaśnia, co określamy mianem stylu biblijnego - wymienia główne cechy stylu biblijnego (metaforyka, symbole, podniosłe słownictwo, archaizmy itp.) - w czytanych tekstach rozpoznaje charakterystyczne cechy stylu biblijnego, nazywa je i określa ich funkcje - zna słynne biblizmy, odczytuje ich znaczenia - rozpoznaje (w tekście) stylizację biblijną 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje charakterystyczne cechy budowy zdania biblijnego (inwersja składniowa, paralelizmy składniowe, anafory, rozpoczynanie zdań od spójników itp.) - w czytanych tekstach wskazuje cechy stylu biblijnego, dokładnie je omawia i określa ich funkcje - porównuje fragmenty Biblii w różnych przekładach; wnioskuje, jak styl wpływa na charakter przekazu - *wie, czym jest parataksa 	

3. Prorocy i objawienia					
Apokalipsa – czyli księga nadziei...	2+*1	<p>Apokalipsa św. Jana (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Grafika: A. Dürer, <i>Czterej jeźdźcy Apokalipsy</i></p> <p>A. Świderkówna, <i>Prorocy</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenia słów: prorok, profeta, *teofania – *wskazuje (na przykładach), jaka była rola proroków Starego Testamentu – wyjaśnia znaczenie słowa „apokalipsa” – podaje podstawowe informacje na temat Apokalipsy św. Jana (i okoliczności jej powstania) – wskazuje w niej cechy prorocstwa – opowiada, jakie wydarzenia, według Apokalipsy św. Jana, nastąpią przy końcu świata – wymienia najważniejsze symbole Apokalipsy i podaje ich znaczenia (np. Baranek, siedem pieczęci, czterej jeźdźcy, Bestia, Babilon) – wskazuje najważniejsze cechy stylu Apokalipsy św. Jana (wizyjność, symboliczność, hiperbolizacja) – *charakteryzuje składnię języka Apokalipsy św. Jana – przedstawia (*definiuje) apokalipsę jako biblijny gatunek literacki – interpretuje sposób ukazania jeźdźców Apokalipsy przez Dürera – czyta ze zrozumieniem tekst popularnonaukowy; znajduje w nim informacje potrzebne do zrozumienia księgi biblijnej – w czytany tekście popularnonaukowym znajduje tezy i argumentację 	<ul style="list-style-type: none"> – *syntetycznie przedstawia obraz Boga wyłaniający się z ksiąg prorockich Starego Testamentu – *wyjaśnia, na czym polega uniwersalna wartość biblijnych ksiąg prorockich – interpretuje wizję końca świata zawartą w Apokalipsie św. Jana –*wskazuje różne sposoby odczytania sensu Apokalipsy św. Jana – analizuje styl Apokalipsy św. Jana, wskazując jego charakterystyczne cechy (ilustruje je cytatami) – interpretuje różne symbole Apokalipsy – *wskazuje nawiązania do Apokalipsy w (znanych np. ze szkoły podstawowej) utworach literackich i dziełach sztuki z różnych epok, a także filmach, a następnie je interpretuje – wyjaśnia, dlaczego dla chrześcijan Apokalipsa jest księgą nadziei – rozpoznaje postacie jeźdźców Apokalipsy w dziele Dürera, rozpoznaje ich symbolikę – wskazuje środki artystyczne tworzące ekspresyjność dzieła Dürera – dokonuje streszczenia logicznego czytanego tekstu popularnonaukowego (informacyjnego) 	

		Cz. Miłosz, <i>Piosenka o końcu świata</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela interpretuje wiersz współczesny, określając jego zasadę kompozycyjną – wskazuje charakterystyczne środki stylistyczne (zwłaszcza z zakresu słownictwa i składni) i określa ich funkcje w wierszu – wyjaśnia, na czym polega szczególność wizji końca świata w wierszu poety współczesnego – w czytany utworze wskazuje nawiązania do Apokalipsy i określa ich funkcję – określa styl i nastrój wiersza – *porównuje różne propozycje odczytania wiersza – *wskazuje inne nawiązania do Apokalipsy w kulturze współczesnej (filmach, utworach literackich, malarstwie itp.) i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – wnioskuje, w jakim celu poeta współczesny sięga do tradycji biblijnej – podaje najważniejsze informacje o autorze wiersza – przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazując w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej – wykorzystuje w interpretacji wiersza kontekst egzystencjalny, historyczny i *polityczny (oprócz biblijnego) – *w pogłębiony sposób interpretuje utwór Miłosza 	
<p>Czy wyrazy zawsze znaczą to, co znaczą? Frazeologizmy, sentencje i aforyzmy.</p> <p>Mitologia i Biblia w języku – czyli mitologizmy i biblizmy.</p>	1+1F	<p>Informacje i ćwiczenia z podręcznika.</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY A.M. Lewicki, A. Pajdzińska, <i>Frazeologia</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest frazeologizm – rozpoznaje frazeologizmy (w tekście) – rozumie znaczenia frazeologizmów obecnych w czytanych tekstach – w razie potrzeby korzysta ze słowników – poprawia błędy frazeologiczne (w tekście) – wyjaśnia, czym jest sentencja, aforyzm, przysłowie (na przykładach) – wie, kiedy używać frazeologizmów, a w jakich tekstach nie są one stosowne – na przykładach wybranych frazeologizmów odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego – wymienia najważniejsze źródła frazeologizmów (mity greckie, Biblia, literatura) – podaje i wyjaśnia znane frazeologizmy wywodzące się z mitologii i Biblii – stosuje w tekście własnym frazeologizmy (wywodzące się z mitologii greckiej i Biblii) – rozpoznaje nacechowanie stylistyczne różnych frazeologizmów (np. potoczne, uwznioślające) 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje większy zasób frazeologizmów (niż na poziom podstawowy) – wskazuje źródła podanych frazeologizmów – wyjaśnia, na czym polega błąd frazeologiczny (na przykładach) – rozpoznaje różne typy błędów frazeologicznych – redaguje teksty własne, stosując frazeologizmy – wie, czym jest innowacja frazeologiczna, ocenia ją (błędna czy nie) – określa funkcję innowacji frazeologicznej w tekście – podaje i objaśnia większy zasób mitologizmów i biblizmów (niż na poziom podstawowy) – wykorzystuje wiedzę z zakresu frazeologii w interpretacji tekstów kultury – wyjaśnia, czym są tzw. skrzydlate słowa; podaje przykłady, wyjaśnia pochodzenie tego terminu – samodzielnie znajduje przykłady mitologizmów i biblizmów, sięgając do słowników, leksykonów i innych źródeł (np. <i>Słownika mitów i tradycji kultury</i>) 	<p>Jeśli nauczyciel dysponuje czasem – treści związane z mitologizmami i biblizmami mogą być zrealizowane na odrębnej godzinie. W takim przypadku uczniowie mogą samodzielnie zgromadzić materiał językowy, przeszukując słowniki i inne źródła.</p>

<p>Biblia w naszej kulturze (synteza)</p>	<p>1+*2</p>	<p>Fragmenty Biblii odnoszące się do wybranych postaci i pojęć, np.: Józef, Jakub, wieża Babel, świątynia Salomona, Jerozolima, Kain i Abel, Salomon, Dawid, Dekalog, Sodoma i Gomora, Kohelet (i motyw <i>vanitas</i>).</p> <p>Przypomnienie fragmentów i wiadomości ze szkoły podstawowej.</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Teksty ikoniczne nawiązujące do kultury judaistycznej (np. Tora, menora, Ściana Płaczu itp.) oraz chrześcijańskiej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada (streszcza) wskazane przez nauczyciela opowieści biblijne – interpretuje opowieści biblijne, odczytując ich znaczenie paraboliczne (symboliczne) w kontekście całej Biblii – lokalizuje najważniejsze postacie, motywy i obrazy biblijne (np. wieża Babel, *walka Jakuba z aniołem, Arka Noego, Dziesięcioro Przykazań, Józef, Mojżesz, walka Dawida z Goliatem, świątynia Salomona, niewola babilońska, *motyw <i>vanitas</i>) – *wyjaśnia znaczenie nazw i pojęć związanych z tradycją judaistyczną (np. Tora, Arka Przymierza, diaspora, świątynia Salomona itp.) – w swoich wypowiedziach formułuje tezy i argumenty przy pomocy właściwych konstrukcji składniowych – buduje wypowiedź w sposób świadomy, z uwzględnieniem jej celu i adresata – komentuje obecność motywów biblijnych w dziełach pochodzących z różnych epok (np. w malarstwie lub w poezji współczesnej) – wskazuje przykłady funkcjonowania toposów biblijnych w kulturze (np. wieża Babel) – w swoich wypowiedziach używa poprawnie pojęć: *archetyp, topos – wskazuje wywodzące się z Biblii związki frazeologiczne obecne w naszym języku, wyjaśnia ich przenośne znaczenie – wymienia pochodzące z Biblii nazwy własne, które w tradycji europejskiej utrwaliły się jako rzeczowniki pospolite (np. sodoma i gomora, apokalipsa, judasz) – poprawnie używa biblizmów w zdaniach 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wskazane opowieści biblijne, wskazując ich uniwersalną wartość moralistyczną i symbolikę –* uzasadnia fragmentaryczność opowieści biblijnych – wskazuje kulturowy kontekst motywów biblijnych (symbole Izraela wymienione w podręczniku) – wskazuje różnice w starotestamentowym i chrześcijańskim obrazie Boga (przycacza konkretne fragmenty) – wymienia i interpretuje najważniejsze toposy i *archetypy biblijne, odwołując się do ich źródeł – *wyjaśnia, na czym polega kulturotwórcza rola Biblii – interpretuje Biblię jako jedno z podstawowych źródeł duchowości oraz ładu moralnego cywilizacji europejskiej – na wybranych przykładach przedstawia i komentuje symboliczny charakter postaci oraz pojęć biblijnych – poszukuje własnej odpowiedzi na pytanie, dlaczego twórcy różnych epok sięgają do postaci i motywów biblijnych 	<p>Lekcja ma charakter podsumowania i syntezy. Można ją zorganizować w formie konkursu, gier dydaktycznych, „konkursowej” pracy w grupach itp. – tak aby uczniowie mogli powiązać w całość wiadomości i umiejętności zdobyte w szkole podstawowej i liceum. Oprócz wiersza Herberta można wykorzystać także inne utwory (teksty kultury) współczesne zawierające aluzje i nawiązania biblijne. Wariantem jest synteza szersza: Antyk i Biblia w naszej kulturze.</p>
		<p>Z. Herbert, <i>Książka</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje wiersz Herberta jako wykładnię znaczenia Biblii w życiu człowieka – wykorzystuje w interpretacji wiersza kontekst biblijny – *rozpoznaje literackie aluzje do Biblii i określa ich funkcję 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazując w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej – *rozpoznaje biblijne symbole kulturowe; określa ich funkcję 	

Praca klasowa nr 1 wraz z poprawą	2+1+*1				Dodatkowa godzina rozszerzenia poświęcona zostanie na dokładne omówienie błędów językowych i stylistycznych, kompozycji pracy, sposobów ujęcia tematu itp.
--------------------------------------	--------	--	--	--	--

Razem na Biblię: ok. 20 godz. (kształcenie w zakresie podstawowym) + ok. *10 godz. (kształcenie w zakresie rozszerzonym), tzn. około 5 tygodni nauki.

ŚREDNIOWIECZE

<p>Wprowadzenie do średniowiecza.</p>	<p>1+*1 +*1F</p>	<p>Przykłady stylu romańskiego i gotyckiego w architekturze i malarstwie (ilustracje w podręczniku i z innych źródeł).</p> <p>*Przykłady dzieł zabytków sztuki średniowiecza znalezione w internecie (np. w wirtualnych muzeach).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje najważniejsze, wstępne informacje o średniowieczu jako epoce w kulturze – wyjaśnia nazwę epoki i jej znaczenie – wyjaśnia, czym był średniowieczny uniwersalizm – na podstawie podręcznika określa, czym się zajmowała filozofia średniowiecza i jakie były jej główne kierunki – *krótko charakteryzuje filozoficzną myśl średniowiecza (augustynizm i tomizm) – wyjaśnia, na czym polegał średniowieczny teocentryzm – przedstawia rolę Kościoła i teocentryczny charakter kultury średniowiecza – wymienia główne gatunki literatury średniowiecza – opisuje katedrę romańską i gotycką; – na podstawie ilustracji z podręcznika oraz innych materiałów charakteryzuje styl romański i gotycki – wyjaśnia symbolikę różnych elementów omawianych stylów – samodzielnie znajduje przykłady sztuki średniowiecza (w albumach, internecie) oraz opracowania wzbogacające ich interpretację – *opisuje i interpretuje wybrane dzieła (np. katedrę, obraz, rzeźbę) jako tekst kultury średniowiecza – wypowiada się w sposób komunikatywny, jasny, w miarę płynny, używa wybranych terminów i pojęć związanych ze sztuką średniowiecza (np. dotyczących budowy katedry) 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje chronologicznie główne wydarzenia i okresy średniowiecza – przedstawia średniowieczny system nauczania; wymienia najważniejsze uniwersytety – porównuje styl romański i gotycki (np. budowę oraz symbolikę katedry romańskiej i gotyckiej) – szerzej charakteryzuje filozofię św. Augustyna i św. Tomasza – wyjaśnia, czym była scholastyka – syntetycznie przedstawia średniowieczny system nauczania – *potrafi zebrać potrzebne informacje, wyselekcjonować je i przetworzyć na użytek samodzielnie przygotowanego referatu (ilustrowanego zdjęciami) na temat sztuki średniowiecza, korzysta z encyklopedii, słowników itp. oraz z internetu – *sporządza bibliografię źródeł, z których korzysta; podaje adresy przydatnych stron internetowych – *przygotowuje tematyczną prezentację z wykorzystaniem komputera lub foliogramów – wygłasza samodzielnie przygotowaną dłuższą wypowiedź (na podstawie sporządzonego planu) na temat sztuki średniowiecza (wybranego dzieła) – posługuje się pojęciami: symbol, symbolika, symboliczny, symboliczność, alegoria, alegoryzm, alegoryczny 	<p>Cechy sztuki średniowiecza prezentowane są na przykładach (ilustracje w podręczniku, dostępnych albumach itp.). Na lekcji można wykorzystać zasoby internetowe, zwłaszcza w klasie o programie rozszerzonym – uczniowie mogą przygotować krótkie prezentacje wskazanych dzieł sztuki.</p>
---------------------------------------	----------------------	---	---	---	--

1. Czas modlitwy					
Średniowiecze, czyli czas modlitwy. Pieśń ojców.	3+*1	<p>Bogurodzica</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo średniowieczne, np.: <i>Deesis</i> z Węglówki koło Krosna, Duccio, <i>Madonna z Dzieciątkiem i sześcioma aniołami</i>, Mistrz św. Franciszka Bardi, krucyfik; inne przykłady sztuki romańskiej.</p> <p>R. Mazurkiewicz, <i>Siedem pieczęci „Bogurodzicy”</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – czyta ze zrozumieniem tekst <i>Bogurodzicy</i> – wygłasza tekst <i>Bogurodzicy</i> z pamięci – parafrazuje tekst pieśni, wyrażając jej sens współczesną polszczyzną – wskazuje w tekście najważniejsze archaizmy, podaje ich współczesne odpowiedniki – wyjaśnia pojęcie archaizmu – podaje znaczenia występujących w utworze archaizmów, określa ich rodzaje – opisuje budowę pieśni, wskazując powtórzenia i paralelizmy – na podstawie podręcznika podaje podstawowe informacje na temat <i>Bogurodzicy</i> (czas powstania, hipotetyczne autorstwo, funkcja hymnu rycerskiego itd.) – określa miejsce <i>Bogurodzicy</i> w kulturze polskiej – interpretuje pieśń jako dzieło wyrastające ze średniowiecznego kultu maryjnego; wiąże charakter pieśni z teocentryzmem epoki – odnajduje w pieśni elementy średniowiecznego myślenia o świecie –* interpretuje <i>Bogurodzicę</i> jako odzwierciedlenie hierarchicznego porządku świata dostrzeganego przez średniowiecznych myślicieli – w kontekście średniowiecznej idei pośrednictwa – dostrzega w pieśni elementy symboliczne i je interpretuje –* wskazuje najważniejsze cechy świadczące o wysokim kunszcie kompozycyjnym utworu – opisuje wskazane dzieła malarstwa, dostrzegając w nich najważniejsze cechy stylu romańskiego w sztuce – wskazuje elementy symboliczne w dziełach malarskich (np. hierarchia wielkości postaci, centralna pozycja, kolory, symbolika liczb, motywy symboliczne i alegoryczne... itp.) – wypowiadając się na temat omawianych dzieł, używa pojęć: średniowiecze, teocentryzm, uniwersalizm, hierarchizacja, symboliczność 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje budowę <i>Bogurodzicy</i>, dostrzegając elementy symboliczne –* w tekście pieśni wskazuje antytezy i paradoksy, określa ich funkcję – rozróżnia i analizuje archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe – na podstawie przeczytanego tekstu Mazurkiewicza podaje informacje hipotetyczne na temat <i>Bogurodzicy</i> (próby rozwiązania „zagadek” utworu) – wskazuje w <i>Bogurodzicy</i> obecność motywu <i>Deesis</i> – porównuje obraz Matki Bożej w pieśni z jej wyobrażeniem w malarstwie romańskim – na przykładach konkretnych dzieł wykazuje, iż sztuka średniowiecza posługiwała się symboliką zrozumiałą dla całej chrześcijańskiej Europy – wyjaśnia, dlaczego pieśni były ważnymi gatunkami piśmiennictwa średniowiecznego (wskazuje ich związek z teocentrycznym i religijnym charakterem sztuki) –* na przykładach konkretnych dzieł wyjaśnia, na czym polegała symboliczność sztuki średniowiecza – dostrzega powiązania pieśni ze sztuką romańską (*zestawiając wnioski z analizy utworu literackiego i dzieł sztuki ikonicznej) – zabiera głos w dyskusji na temat średniowiecza jako okresu, w którym kształtował się uniwersalizm – jednolita europejska kultura chrześcijańska (rycerska): jeden Bóg, jedna religia, jeden światopogląd, jeden język, filozofia, sztuka, powszechnie znane symbole itd. 	Dwie godziny z zakresu podstawowego przeznaczone na tę jednostkę tematyczną pozwolą dokładniej przeanalizować dzieła sztuki, wskazać cechy sztuki romańskiej, prześledzić związki poezji średniowiecznej z malarstwem, a także przywołać w szerszym zakresie filozofię epoki.

			<ul style="list-style-type: none"> – w sposób świadomy buduje wypowiedzi na temat omawianych dzieł, formułuje pytania i odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze – czyta tekst naukowy, przetwarza i hierarchizuje zawarte w nim informacje – analizuje strukturę tekstu informacyjnego, odczytuje jego sensy i sposoby prowadzenia wywodu 	<ul style="list-style-type: none"> – określa związki filozofii z poezją i sztuką średniowiecza (np. interpretuje <i>Bogurodzicę</i> w kontekście filozofii św. Tomasza, wskazuje odwzorowanie hierarchicznego porządku świata w malarstwie itp.) – rozpoznaje specyfikę tekstu naukowego, analizując jego temat, styl, sposób prowadzenia wywodu 	
		K.K. Baczyński, <i>Modlitwa do Bogarodzicy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje wiersz Baczyńskiego głośno, z właściwą intonacją – odnajduje we współczesnym utworze nawiązania do <i>Bogurodzicy</i> i określa ich funkcję – *wskazuje w wierszu stylizację modlitewną i określa jej funkcję – rozpoznaje i *analizuje występujące w wierszu środki stylistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia własną propozycję odczytania wiersza, uzasadnia ją – *interpretuje wiersz Baczyńskiego, sytuując go w różnych kontekstach (historycznym, kulturowym, literackim) – *podejmuje rozważania na temat tradycji i dziedzictwa oraz ich roli w kształtowaniu się tożsamości narodu 	

<p>Matka pełna bólu – <i>Żale Matki Boskiej pod Krzyżem.</i></p>	<p>2+*1</p>	<p>Posłuchajcie, bracia miła... (<i>Lament świętokrzyski, Żale Matki Boskiej pod Krzyżem</i>)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Różne przedstawienia Matki Bożej w sztuce średniowiecza, np. malarz małopolski, <i>Pieta, Ukrzyżowanie</i>; inne przykłady sztuki gotyckiej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – parafrazuje tekst pieśni, oddając jej treść współczesną polszczyzną – opisuje uczucia osoby mówiącej w wierszu (Matki Bożej) – wskazuje kolejnych adresatów, do których zwraca się Maryja – wyjaśnia, dlaczego uważa się, iż <i>Posłuchajcie, bracia miła...</i> może być fragmentem zaginionego widowiska pasyjnego – analizuje wiersz, jako tekst polszczyzny dawnej, wskazując w nim archaizmy – objaśnia znaczenia archaizmów obecnych w tekście – *docieka przyczyn popularności motywów maryjnych w sztuce średniowiecza – *rozważa przyczyny popularności motywu Ukrzyżowania w sztuce średniowiecza – wyjaśnia pojęcia: *plankt, apokryf, pieta – wymienia misteria, moralitety i widowiska pasyjne jako formy teatru średniowiecznego – zestawia wyobrażenie Matki Bożej w <i>Lamencie świętokrzyskim</i> z jej przedstawieniami w malarstwie epoki – wskazuje w wierszu środki stylistyczne i kompozycyjne eksponujące cierpienie Matki Bożej – wymienia najważniejsze cechy stylu gotyckiego – *omawia sposoby eksponowania ludzkiego wymiaru cierpienia (w pieśni i w malarstwie) – analizuje zamieszczoną w podręczniku przykładową interpretację utworu; sporządza jej plan dekompozycyjny 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje wyobrażenie Matki Bożej w <i>Bogurodzicy</i> i w <i>Lamencie świętokrzyskim</i>, wskazując dwa różne wymiary postaci Maryi (boski i ludzki) ukazane w tych utworach – określa funkcje apostrof w obu tekstach – *uzasadnia, że <i>Lament...</i> jest planktem – *na podstawie podręcznika i samodzielnie znalezionych informacji przedstawia charakter widowisk średniowiecznych (misteriów, moralitetów i widowisk pasyjnych) – wskazuje w utworze i objaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe (nazywając ich rodzaje) – odnajduje obecność motywu dolorystycznego w dziełach różnych sztuk – *podaje przyczyny popularności motywu dolorystycznego w średniowieczu: cierpienie duchowe Maryi jako ofiara, współudział w dziele zbawienia, Maryja – orędowniczka, ludzkie współodczuwanie cierpienia Boga itd. – charakteryzuje wskazane dzieła stylu gotyckiego – *analizuje środki artystyczne składające się na ekspresywność stylu gotyckiego (zarówno w pieśni, jak i w malarstwie) – *poprawnie posługuje się w swoich wypowiedziach pojęciami: idealizacja, realizm, deformacja, ekspresja 	
--	-------------	---	--	---	--

<p>Filary chrześcijańskiej Europy.</p>	<p>*2</p>	<p>*Św. Augustyn, <i>Wyznania</i> (fragmenty)</p> <p>*Św. Tomasz z Akwinu, <i>Suma teologiczna</i> (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Iluminacje z ksiąg średniowiecznych, np. <i>Ziemia otoczona przez sfery niebieskie</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – *czyta ze zrozumieniem fragmenty pism filozoficznych św. Augustyna i św. Tomasza – *rozpoznaje tematykę i problematykę czytanych dzieł – *interpretuje zawarte w nich treści alegoryczne i symboliczne – *dostrzega religijny charakter dzieł i wiąże go z teocentrycznym charakterem kultury średniowiecza – *na podstawie fragmentu <i>Wyznań</i> wskazuje cechy świata stworzonego przez Boga (według Augustyna) – *interpretuje naukę św. Augustyna jako filozofię intuicji i miłości – *interpretuje naukę św. Tomasza jako filozofię racjonalnego porządku i hierarchii – *wyjaśnia pojęcie iluminacji (oświecenia ludzkiego umysłu przez Boga), wiążąc je z teorią poznania – *przedstawia związek filozofii św. Tomasza ze średniowieczną scholastyką – *nakreśla główny zarys nauki św. Tomasza zawarty w <i>Sumie teologicznej</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – *rozpoznaje i komentuje literackie cechy <i>Wyznań</i> św. Augustyna – *odnosi fragmenty <i>Wyznań</i> do biblijnej Księgi Rodzaju – *przedstawia zawartą w pismach św. Augustyna koncepcję dobra i zła – *analizuje przedstawione przez św. Tomasza dowody na istnienie Boga – *analizuje strukturę czytanych tekstów (tezy, argumentacja, sposoby prowadzenia wywodu) – *wyjaśnia, dlaczego <i>Suma teologiczna</i> uważana jest za najważniejsze dzieło średniowiecza – *na przykładzie myśli św. Augustyna i św. Tomasza określa różne sposoby pojmowania filozofii – *wskazuje antyczne źródła augustynizmu i tomizmu (idealizm Platona i ład Arystotelesowski) – *wskazuje elementy hierarchicznego ładu w różnych sferach kultury średniowiecza (ustrój feudalny, filozofia, sztuka, nauka itd.) – *określa filozoficzne źródła chrześcijańskiej koncepcji człowieka – *na przykładach pochodzących z epoki średniowiecza wskazuje związek filozofii z innymi dziedzinami kultury 	
--	-----------	---	---	--	--

2. W kręgu ideałów: święci					
Średniowieczne wzorce osobowe: święty asceta.	2+*1	<p>Legenda o świętym Aleksym (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Przykłady malarstwa ukazującego postacie świętych i formy ascezy, np.:</p> <p>H. Bosch, <i>Kuszenie św. Antoniego</i>, S. Martini, <i>Św. Marcin dzieli się płaszczem z ubogim</i>, J. van Eyck, <i>Św. Hieronim w pracowni</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – parafrazuje tekst <i>Legendy o świętym Aleksym</i>, odtwarzając jej treść językiem współczesnym – w tekście utworu wskazuje i wyjaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe – charakteryzuje św. Aleksę jako świętego-ascetę – przedstawia wzorzec osobowy świętego-ascety (podaje także przykłady innych postaci realizujących ten wzorzec, np. św. Szymona Słupnika i innych świętych ukazanych w dziełach malarskich) – wiąże ideał ascezy z teocentryzmem średniowiecza i ówczesną filozofią człowieka – ocenia decyzję życiową świętego Aleksę, biorąc pod uwagę różne punkty widzenia; uzasadnia swoje sądy – pisze dłuższą wypowiedź (argumentacyjną) na temat koncepcji świętości we współczesnym świecie – tworzy plan kompozycyjny własnej wypowiedzi – gromadzi związki frazeologiczne z wyrazem „święty”; na ich podstawie interpretuje społeczną recepcję świętości – wyjaśnia pojęcia: hagiografia, legenda (życie), asceza, asceta – charakteryzuje legendę średniowieczną jako gatunek hagiograficzny – w opowieści o świętym Aleksym wskazuje stałe elementy utworu hagiograficznego (legendy) – wyjaśnia terminy: hagiografia, apokryf 	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy streszczenie i parafrazę czytanego utworu; odróżnia te formy – w występujących w tekście archaizmach fleksyjnych rozpoznaje ślady dawnych procesów fonetycznych – interpretuje wzorzec świętego-ascety w kontekście średniowiecznej filozofii człowieka – odnajduje w czytany utworze wzorzec hagiograficzny – na przykładzie ideału średniowiecznej ascezy i jej odbicia w sztuce dostrzega związek filozofii z innymi dziedzinami kultury – obiektywnie ocenia formy ascezy średniowiecznej – pisze rozprawkę lub esej na temat koncepcji świętości we współczesnym świecie (wychodząc od postaci średniowiecznego ascety) – korzystając z literatury naukowej i popularnonaukowej w pogłębiony sposób przedstawia formy ascezy średniowiecznej; odwołując się do przykładów 	

Franciszkanizm, czyli pochwała stworzenia.	2	<p>Kwiatki św. Franciszka z Asyżu – fragmenty z podręcznika (np.: <i>Pochwała stworzenia, którą wyśpiewał św. Franciszek; Wilk z Gubbio</i>) i inne, znane z lektury samodzielnej</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Giotto, <i>Kazanie św. Franciszka do ptaków</i></p> <p>J. Ptaśnik, <i>Apostołowie dobrowolnego ubóstwa</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – czyta utwór, rozpoznając jego pochwalny charakter – wskazuje środki charakterystyczne dla hymnu; określa ich funkcje – charakteryzuje stosunek św. Franciszka do natury – wymienia główne wartości wiążące się z filozofią (postawą) franciszkańską, np. pokój, dobro, pokora, ubóstwo, radość i pogoda, miłość do wszelkich stworzeń – wypowiada swój sąd na temat roli ideałów franciszkańskich we współczesnym świecie – odnajduje elementy postawy franciszkańskiej na obrazie Giotta – czyta ze zrozumieniem fragmenty eseistyki naukowej, znajdując potrzebne informacje (np. na temat życia i działalności św. Franciszka oraz przyczyn popularności jego nauki) – wskazuje źródła i znaczenie średniowiecznej dyskusji wokół ubóstwa – interpretuje ruch franciszkański jako drogę odbudowy Kościoła (wielką reformę), przywrócenia ewangelicznych ideałów 	<ul style="list-style-type: none"> – w pieśni <i>Pochwała stworzenia...</i> odnajduje ślady średniowiecznej hierarchizacji świata – opisuje obraz Boga i świata wyłaniający się z utworu Franciszka – charakteryzuje filozofię franciszkańską w pogłębiony sposób (na podstawie źródeł wskazanych przez nauczyciela) – wie, że św. Franciszek nie stworzył systemu filozoficznego w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz upowszechnił wzorzec postawy aktualnej również dziś – opisuje dzieło Giotta, odnajdując w nim nowe widzenie świata w sztuce późnego średniowiecza – na podstawie literatury naukowej komentuje model świętości reprezentowany przez św. Franciszka – ukazuje konsekwencje średniowiecznego sporu o ubóstwo (na podstawie wiadomości z historii, filmów, książek, np. <i>Imienia róży</i> Eco) 	
Postacie świętych w filmie. <u>Temat</u> <u>fakultatywny.</u>	1F+*1F	Wybrany film ukazujący postać świętego, np.: <i>Franciszek z Asyżu</i> , reż. L. Cavani; <i>Pieśń słoneczna (Brat Słońce, siostra Księżyc)</i> , reż. F. Zeffirelli; <i>Faustyna</i> , reż. J. Łukaszewicz; <i>Joanna d’Arc</i> , reż. L. Besson	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa swoje odczucia i emocje związane z filmem – wymienia sceny, które zrobiły na nim największe wrażenie, wyjaśnia dlaczego – charakteryzuje postać świętego ukazaną w filmie (kreaturę filmową) – wskazuje środki filmowe służące charakterystyce postaci (ukazaniu osoby świętego oraz idei świętości) – *porównuje postać świętego ukazaną w filmie z jej obrazem wyłaniającym się z innych przekazów – pisze recenzję filmu, dbając, aby zawierała ona elementy informacyjne i argumentacyjne – tworzy plan kompozycyjny własnej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – próbuje określić koncepcję świętości np. św. Franciszka lub św. Faustyny wpisaną w obraz filmowy – omawiając film, odwołuje się do wiadomości o warsztacie pracy reżysera filmowego – *analizuje elementy, które składają się na język filmu (np. montaż, plan filmowy, ruch kamery) – zabiera głos w dyskusji na temat roli filmu (kina, telewizji) we współczesnej kulturze – pisze recenzję obejrzanego filmu, stosując w niej właściwe słownictwo – przedstawia własną interpretację odczytania filmu, uzasadnia ją, formułując argumenty 	Postać św. Franciszka jest okazją do omówienia wybranego filmu związanego z postacią świętego.

<p>Jak mówili nasi przodkowie? Procesy językowe w dawnej polszczyźnie.</p>	<p>*1</p>	<p>Informacje i ćwiczenia z podręcznika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – *przedstawia pochodzenie języka polskiego (miejsce języka polskiego wśród innych języków europejskich i słowiańskich) – *wymienia i krótko przedstawia najważniejsze procesy fonetyczne, które zaszły w dawnej polszczyźnie (przegłos polski, zanik jerów, wymiany spółgłosek) – *na wybranych przykładach przedstawia ślady we współczesnym słownictwie dawnych procesów fonetycznych: oboczności tematyczne, e ruchome – *podaje przykłady zmian w gramatyce języka polskiego (np. zanik liczby podwójnej) i przedstawia ich współczesne ślady 	<ul style="list-style-type: none"> – *wymienia najważniejsze grupy języków indoeuropejskich, podając przykłady należących do nich języków – *przedstawia najważniejsze różnice między współczesnym a dawnym systemem fonetycznym języka polskiego – *przedstawia zmiany fonetyczne języka polskiego jako proces zachodzący na przestrzeni wieków 	
--	-----------	---	---	---	--

3. W kręgu ideałów – rycerze i władcy					
Średniowieczne wzorce osobowe – rycerz doskonały.	2 +*1	<p>Pieśń o Rolandzie – (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>P. Ucello, <i>Święty Jerzy; Król Artur</i>, witraż katedry w Luneburgu;</p> <p>H. Memling, <i>Portret młodzieńca</i></p> <p>M. Ossowska, <i>Średniowieczny rycerz</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje Rolanda jako ideał cnót rycerskich; porównuje go z Oliwierem – na podstawie <i>Pieśni o Rolandzie</i> przedstawia średniowieczny wzorzec osobowy rycerza – przedstawia okoliczności śmierci Rolanda, wskazując symboliczny (alegoryczny) charakter towarzyszących jej motywów i gestów – krótko przedstawia średniowieczne wzorce osobowe (rycerz, święty, władca), wskazuje ich wspólne cechy – dostrzega związek wzorców osobowych średniowiecza z ideałami Kościoła i teocentrycznym charakterem epoki – omawia wartości propagowane przez utwór, odnosi je do współczesnej kultury – wykorzystuje informacje znalezione w tekście naukowym – w dłuższej, spójnej wypowiedzi formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych – wyjaśnia pojęcia: epika rycerska, romans rycerski, pieśń o czynach, truwerzy, trubadurzy – wyjaśnia etymologię archaizmu znaczeniowego „błądny rycerz” –* dostrzega stereotyp rycerza utrwalony w związkach frazeologicznych, np.: postąpić po rycersku, podjąć rękawicę itp. – w swoich wypowiedziach posługuje się pojęciami: alegoria, symboliczność, etyka rycerska –* odczytuje alegoryczne i symboliczne znaczenia wyrażone środkami malarskimi 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wartości, postawy, obyczaje, ceremonie, formy zachowań itp. składające się na średniowieczną kulturę rycerską – przedstawia kulturę rycerską jako przejaw uniwersalizmu średniowiecznej Europy – podaje podstawowe informacje o genezie, treści i problematyce <i>Pieśni o Rolandzie</i> – interpretuje <i>Pieśń o Rolandzie</i> w różnych kontekstach, m.in. historycznym i kulturowym (także nawiązując do wypraw krzyżowych) – interpretuje alegoryczne i symboliczne elementy utworu – wymienia najśłynniejsze cykle opowieści rycerskich średniowiecza i krótko je omawia – *szerzej omawia gatunki średniowiecznej historiografii (pieśni o czynach, kroniki, romanse rycerskie) – porównuje wzorzec osobowy rycerza z ideałem starogreckiego herosa – na podstawie literatury przedmiotu pogłębia znajomość wzorca osobowego rycerza, sytuując go w różnych kontekstach (historycznym, kulturowym itp.) – porównuje różne obrazy rycerza średniowiecznego we współczesnych tekstach kultury (np. filmach) – porównuje sposób ukazania ideałów rycerskich w literaturze i malarstwie - 	<p>Temat zakłada pogłębienie odczytania utworu – wzbogaconego o kontekst średniowiecznego teocentryzmu i symbolicznego (alegorycznego) charakteru sztuki średniowiecza (te cechy poznali uczniowie, m.in. interpretując dzieła sztuki romańskiej i gotyckiej).</p>

		<p><u>fakultatywnie</u> Znane uczniom filmy ukazujące postacie rycerzy średniowiecznych, np.: <i>Excalibur</i>, reż. J. Boorman, <i>Rycerz króla Artura</i>, reż. J. Zucker, <i>Krzyżacy</i>, reż. A. Ford</p>	<p><u>fakultatywnie</u> – omawia sposoby ukazania elementów kultury rycerskiej na ekranie, wykorzystując wiedzę o filmie (powtórzenie wiadomości ze szkoły podstawowej) – porównuje możliwości filmu i literatury</p>	<p><u>fakultatywnie</u> – wymienia charakterystyczne środki wyrazu filmowego i określa ich funkcje (powtórzenie wiadomości ze szkoły podstawowej) – w dyskusji na temat filmu wykorzystuje wiadomości o warsztacie pracy reżysera filmowego</p>	
Średniowieczne wzorce osobowe: władca chrześcijański.	1	<p>Gall Anonim, <i>Kronika polska</i> (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo, np.: D. Bouts, <i>Sprawiedliwość cesarza Ottona</i>.</p> <p>Wiadomości z podręcznika o <i>Opowieściach Okrągłego Stołu</i>.</p>	<p>– na podstawie kroniki Galla Anonima charakteryzuje idealnego władcę średniowiecznego – wyjaśnia pojęcia: historiografia, roczniki, kronika – w opisie władców wskazuje elementy hiperbolizacji, idealizacji itp. oraz określa ich funkcje – wskazuje źródła autorytetu władcy w średniowieczu (król na obraz Boga) – określa miejsce kroniki Galla Anonima w kulturze polskiego średniowiecza, zestawiając ją z <i>Opowieściami Okrągłego Stołu</i> i innymi cyklami rycerskimi – wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza – wskazuje najdawniejsze zapożyczenia z łaciny obecne w języku polskim</p>	<p>– przedstawia kronikę jako gatunek średniowiecznej historiografii – określa rolę historiografii w kulturze średniowiecza – *wymienia najwybitniejszych polskich kronikarzy średniowiecznych i określa charakter ich dzieł – korzysta z samodzielnie znalezionych materiałów, by pogłębić wiedzę na temat omawianego zagadnienia – prezentuje (ogólnie) legendy o królu Arturze, wskazując powiązanie w nich elementów chrześcijańskich i pogańskich – wyjaśnia ideę Okrągłego Stołu oraz symbolikę Graala</p>	

4. Średniowieczna miłość					
Miłość rycerska	2+*1	<p>Dzieje Tristana i Izoldy (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo: R. van der Weyden <i>Portret damy, bracia Limbourg, Maj</i> (ilustracja z modlitewnika J. de Berry)</p> <p>D. de Rougemont, <i>Miłosna pasja</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia własne odczucia i refleksje związane z lekturą – określa tematykę i problematykę dzieła – opowiada (streszcza) poznane fragmenty – charakteryzuje postacie kochanków, opisuje rodzaj łączącej ich miłości – w postaciach Tristana i króla Marka odnajduje wzorce osobowe epoki – w postaci Izold Jasnowłosej dostrzega cechy średniowiecznego ideału kobiety (także pod względem urody) – określa, na czym polega tragizm losów Tristana i Izoldy – opisuje świat przedstawiony utworu, dostrzegając jego symboliczność – interpretuje elementy symboliczne i alegoryczne utworu (np. walka ze smokiem, czarodziejski napój, miecz między śpiącymi kochankami, krzak głogu) – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy – przy pomocy tekstu naukowego rekonstruuje wzorzec miłości rycerskiej i podaje cechy romansu rycerskiego – pisze pracę na temat różnych wzorców miłości na podstawie samodzielnie opracowanego planu – określa charakter świata przedstawionego w romansach rycerskich – odczytuje alegorie przedstawione na wskazanych obrazach średniowiecznych – w fragmencie eposu rycerskiego i w dziełach malarskich znajduje przejawy związanego z kulturą rycerską średniowiecznego kultu czystości, dziewictwa, kobiety; wyjaśnia pojęcia: truwerzy, trubadurzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje cechy utworu składające się na konwencję romansu rycerskiego (np. sposób prowadzenia narracji, zwroty do adresatów) – dostrzega archetypiczność postaci Tristana i Izoldy – w pogłębiony sposób interpretuje źródła konfliktu moralnego, jaki przeżywają bohaterowie (między etyką rycerską i honorem – a uczuciem, siłą namiętności) – określa, jaką rolę w utworze odgrywa magia (rozpoznaje sposób kreowania świata przedstawionego) – *porównuje sposób przedstawienia świata wartości rycerskich w <i>Pieśni o Rolandzie</i> i <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> – porównuje wzorzec miłości ukazany w <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> z wzorcami współczesnymi – określa źródła związanego z kulturą rycerską średniowiecznego kultu czystości, dziewictwa, kobiety – swoje refleksje na temat wzorców miłości ukazanych w literaturze i filmie ujmuje w formie pracy o przemyślanej formie – porównuje idee ukazane w sposób alegoryczny w opowieściach rycerskich i w średniowiecznym malarstwie – *samodzielnie znajduje informacje o średniowiecznych poetach, z których utworów korzystał Bedier 	<p>Lekcję można wzbogacić o elementy darmowe – uczniowie w roli średniowiecznych poetów mogą opowiadać o nieszczęśliwej miłości Tristana i Izoldy przed gronem słuchaczy, stosując stylizację, której wzór stworzył narrator średniowiecznej opowieści, zwracając się wprost do odbiorców. Takie opowiadanie może posiadać tło muzyczne...</p>
		<p>H. Poświatowska, *** [tutaj leży Izold jasnowłosa]</p>	<ul style="list-style-type: none"> – *określa sytuację liryczną w wierszu – rozważa, jaką funkcję pełni we współczesnym utworze przywołanie imion średniowiecznych kochanków 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia swoją koncepcję odczytania wiersza – *podejmuje próbę samodzielnej interpretacji wiersza Poświatowskiej na podstawie jego analizy 	

5. Śmierć i zaświaty					
Średniowieczny wizerunek śmierci.	2	<p>Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo średniowieczne zawierające motywy śmierci i Sądu Ostatecznego, np. S. Lochner, <i>Sąd Ostateczny</i></p> <p>Motyw tańca śmierci w sztuce, np. drzeworyty H. Holbeina, cykl B. Notke</p> <p>J. Huizinga, [<i>Wizerunek śmierci</i>]</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady średniowiecznej fascynacji śmiercią – wyjaśnia, jakie były jej źródła – parafrazuje tekst <i>Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> (znajduje współczesne odpowiedniki form archaicznych) – przedstawia i opisuje bohaterów utworu; charakteryzuje śmierć i jej zachowanie – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> cechy dialogu jako gatunku średniowiecznej literatury moralistycznej – wskazuje wyliczenia i określa ich funkcje – wyjaśnia, czym był średniowieczny motyw tańca śmierci (<i>dance macabre</i>); dostrzega go w wybranych dziełach sztuki – odnajduje motyw tańca śmierci w <i>Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> przejawy komizmu sytuacyjnego, komiczną degradację obrazu śmierci, wymieszanie grozy i śmieszności – rozpoznaje elementy groteski w utworze literackim i na drzeworytach Holbeina – *odwołując się do wiedzy o epoce i o jej teocentrycznym charakterze, określa genezę „sztuki umierania” (<i>ars moriendi</i>) w średniowieczu – wyjaśnia pojęcie „eschatologia” (wie, jakie zagadnienia obejmuje ta nazwa) – poprawnie posługuje się terminami: teocentryzm, alegoria, utwór dydaktyczno-moralizatorski, dialog, taniec śmierci – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy – wskazuje koniec świata i Sąd Ostateczny jako częsty motyw w sztuce średniowiecza – interpretuje sposób przedstawienia Sądu Ostatecznego na obrazie Lochnera; odnajduje w nim cechy właściwe sztuce średniowiecza – odnajduje w utworze i rozpoznaje różne rodzaje archaizmów 	<ul style="list-style-type: none"> – w <i>Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> zauważa elementy zarówno dydaktyczno-moralizatorskie, jak i ludyczne oraz komiczne – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> elementy satyry społecznej – wyjaśnia, czym były średniowieczne moralitety (określa ich tematykę, charakter i funkcję) – na podstawie <i>Rozmowy...</i> oraz wybranych dzieł sztuki (np. drzeworytów Holbeina) wnioskuje, jak w średniowieczu pojmowano śmierć – odwołując się do wiedzy o światopoglądzie epoki, panującej filozofii, koncepcji człowieka itp., uzasadnia powszechność motywów eschatologicznych w literaturze i sztuce średniowiecza – na podstawie czytanych fragmentów <i>Jesieni średniowiecza</i> przedstawia trzy wątki tematyczne wiążące się ze śmiercią w literaturze i sztuce średniowiecza – porównuje sposób wprowadzenia efektów groteskowych w utworze literackim i dziełach sztuk plastycznych – (F) wspólnie z kolegami przygotowuje inscenizację fragmentu <i>Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> (w wersji uwspółcześnionej językowo) – wskazuje w utworze i wyjaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe – *odróżnia znaczenie etymologiczne i realne wyrazu (np. miednica) 	

Wędrówka po zaświatach.	2+*1	<p>Dante Alighieri, <i>Boska komedia</i> (fragmenty)</p> <p>PROPONOWANE KONTEKSTY</p> <p>Malarstwo: H. Memling, <i>Piektło</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa tematykę, charakter i zamierzoną rolę dzieła (przestroga dla błędzącej ludzkości, którą trzeba zawrócić ze złej drogi) – własnymi słowami przedstawia treść czytanych fragmentów dzieła Dantego – przedstawia głównych bohaterów poematu – wskazuje i wyjaśnia elementy alegoryczne oraz symboliczne pojawiające się w czytanych fragmentach – charakteryzuje sytuację narratora w chwili rozpoczęcia wędrówki – wskazuje alegoryczny sposób jej przedstawienia – sprawnie posługuje się pojęciami: <i>eschatologia, alegoria, tercyna</i> – na podstawie lektury przedstawia średniowieczne wyobrażenie ziemi, piekła, czyśćca i raju – określa średniowieczną wizję piekła (miejsce tortur fizycznych) – porównuje obraz piekła w <i>Boskiej komedii</i> i na obrazie Memlinga <i>Piektło</i> – *przedstawia wędrówkę bohaterów po zaświatach oraz wyjaśnia jej symboliczny charakter – *interpretuje topoty i archetypy pojawiające się w utworze – przedstawia i *interpretuje kompozycję utworu – określa miejsce <i>Boskiej komedii</i> w kulturze średniowiecza – wyjaśnia, czemu <i>Boską komedię</i> uważa się za summę średniowiecza (udowadnia, że zmierza ona do uporządkowania obrazu świata) 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia tytuł utworu – wykorzystuje znajomość średniowiecznych alegorii do interpretacji fragmentów – analizuje środki stylistyczne służące opisowi mąk piekielnych, określa ich funkcje – przedstawia bohaterów ukazanych w czytanych fragmentach – porównuje obrazy zaświatów i stosunek do życia ziemskiego u Homera (wyobrażenie dusz w Hadesie) i u Dantego – wykorzystuje różne konteksty (biograficzny, filozoficzny, kulturowy) do pogłębionego odczytania fragmentów – *dostrzega w utworze Dantego nawiązania do <i>Eneidy</i>; – *wyjaśnia, dlaczego ludzie średniowiecza cenili Wergiliusza – wskazuje w utworze Dantego elementy średniowieczne i znamionujące nową epokę – określa, jak poeta pojmuje miłość (siła wprawiająca w ruch słońce i gwiazdy) – *wyjaśnia wybór przewodników oprowadzających poetę po zaświatach – *odwołując się do <i>Boskiej komedii</i> Dantego oraz samodzielnie znalezionych tekstów naukowych, próbuje dokonać syntezy średniowiecznego obrazu świata 	<p>Na poziomie podstawowym – nauczyciel może wyczerpać temat, analizując zamieszczone w podręczniku fragmenty. Na poziomie rozszerzonym – w zależności od czasu i preferencji: nauczyciel może poprzestać na fragmentach z podręcznika (analizując je głębiej) lub poszerzyć zestaw fragmentów.</p>
		T. Różewicz, <i>Grób Dantego w Rawennie</i>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersz Różewicza, wykorzystując wskazówki z podręcznika 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia własną propozycję odczytania wiersza Różewicza, uzasadnia ją 	
Końcówki wyrazów dawniej i dziś.	1F+*1	Wiadomości i ćwiczenia z podręcznika	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych tekstach dawnych wskazuje końcówki wyrazów różniące się od dzisiejszych – *podaje przykłady różnic końcówek fleksyjnych rzeczowników w dawnej polszczyźnie i dzisiejszej (np. w celowniku) – podaje zasady pisowni zakończeń -i, -ii, -ji w dzisiejszej pisowni polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – *analizuje różnice końcówek fleksyjnych w dawnej polszczyźnie i dziś – wskazuje przykłady, jak różne zakończenia fleksyjne różnicują nacechowanie wyrazów 	Zagadnienie może stanowić element lekcji związanej z innym tematem.

Dziedzictwo wieków średnich – synteza.	1	<p>Wiadomości i ilustracje z podręcznika.</p> <p>Samodzielnie znalezione współczesne teksty kultury nawiązujące do średniowiecza (np. filmy, powieści, gry).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – w sposób syntetyczny przedstawia średniowieczną wizję człowieka, świata i Boga – przedstawia średniowieczne wzorce osobowe – charakteryzuje styl romański i gotycki (na przykładach dzieł różnych sztuk) – w utworach literackich i dziełach innych sztuk wskazuje przykłady alegorii i symboli; odczytuje je – tworzy samodzielne wypowiedzi (ustne i pisemne) na temat literatury i kultury średniowiecza – *rozpoznaje elementy tradycji średniowiecza we współczesnych tekstach kultury – przedstawia tematykę i problematykę poznanych utworów średniowiecznych, dostrzega jej związek z filozofią i kulturą epoki – w czytanych utworach wskazuje charakterystyczne cechy języka i stylu średniowiecza – *przedstawia (ogólnie) początki polskiego języka literackiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega alegoryczny i symboliczny charakter sztuki średniowiecza – przedstawia współczesne teksty kultury (np. filmy, książki) nawiązujące do średniowiecza – uczestniczy w dyskusji: Kultura współczesna wobec średniowiecza; buduje wypowiedzi argumentacyjne, odwołując się do poznanych utworów literackich – *odczytuje poznane utwory średniowieczne w różnych kontekstach: historycznym, filozoficznym, kulturowym, egzystencjalnym, społecznym – *wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza – * wyjaśnia, jak łacina i inne języki wpłynęły na kształtowanie się polszczyzny 	
Praca klasowa nr 2 wraz z poprawą	2+1+*1				Dodatkowa godzina poświęcona zostanie na dokładne omówienie kompozycji pracy, sposobów ujęcia tematu itp.

Razem na średniowiecze: ok. 24 godz. (kształcenie w zakresie podstawowym) + ok. *12 godz. (kształcenie w zakresie rozszerzonym), tzn. około 6 tygodni nauki